Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 15 март
ПАЙШАНБА
№ 61 (4.855).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди

Ўзбекистон телеграф агентлиги сураткаш мухбирлари Ф. Қурбонбоев ва С. Величкинларнинг Съездлар саройидан тасвирга туширган лавҳалари.

СССР Халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди. Суратларда: 1. СССР халқ депутатларидан сурхондарёлик Бозор Раҳмонов ва москвалик депутат Петр Владимиров ўзаро суҳбатда. 2. Депутатлардан Т. Раҳмонкулова (Жиззах области), А. Ведмидь ва И. Матийко (Киев области) ҳамда Т. Қирғизбоева (Сирдарё области) танаффус вақтида.

(ТАСС).

ДЕМОКРАТИЯНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ ЙЎЛИДАН

Фикрлар хилма-хиллиги, қарашлар муштараклиги

Совет Иттифоқида мамлакат Президенти лавозими таъсис этилди. СССР халқ депутатларининг Съезди 13 март куни кечки мажлисда шундай қарорга келди.

Бу мана шундай бўлди.

Эрталаб СССР халқ депутатлари СССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ва СССР Президенти лавозимини таъсис этиш тўғрисидаги масала муҳокамасини давом эттиришни келишиб олдилар.

Депутатлардан бирининг таклифига кўра, мунозара бошланишидан олдин раислик қилувчи **М. С. Горбачев** дастлабки маълумотлар асосида съездни Литвадаги вазиятдан хабардор қилди. У Литва ССР Олий Советининг сессиясида 1938 йилги буржуа конституциясини Литвада тиклаш тўғрисида қабул қилинган қарорни ҳақиқий эмас, деб топди. Съезд номига Литвадан келаётган телеграммалардан бири ўқиб эшиттирилди, унда Вильнюснинг Октябрь райони партия фаоллари номидан Литва ССР Олий Совети сессиясининг қарорлари «халққа қарши қарорлар бўлиб, республика барча аҳолисининг манфаатларини ифодаламайди» деб, уларга нисбатан норозилик ва эътироз билдирилган.

М. С. Горбачев вужудга келган вазиятда фаол ҳаракат қилиш керак, деган фикрни айтди. Съезд топшириғига биноан ҳукумат, Олий Совет йўли билан тегишли иш бошлаб юборилди. Съезд тугаши биланоқ мазкур масала СССР Олий Совети сессиясида кўриб чиқилиши керак. М. С. Горбачев литвалик ўртоқлар — уларга эса Эстония, Латвия вакиллари ҳам қўшилишди — улар билан музокаралар олиб боришни таклиф қилишаётганлигига эътиборни қаратди. Ўйлайманки, деди у, ҳеч қандай музокаралар ҳақида гап бўлиши мумкин эмас: биз хорижий давлатлар билан музокаралар олиб борамиз... Ана шу сўзларни съезд қарсаклар билан кутиб олди. Бутун вазият Олий Совет, Миллатлар Совети ва ҳукумат доирасида аниқлаб олингунига қадар, деб давом эттирди раислик қилувчи, хулоса чиқарилгунига қадар биз қандай ишлаган бўлсак шундай ишлайверамиз, барча республикалардан, шу жумладан Литвадан келган депутатлар бу ерда съездда қатнашаётганликларини табриклаймиз.

Эрталабки мажлисда музокараларда биринчи бўлиб депутат **О. Х. Ожаков** сўзга чиқди. У Қонун чиқарувчи ва ижроия ҳокимиятини фарқлаб, биз улар фаолиятини мувофиқлаштириш, келиштириб олиш механизмини олдиндан назарда тута олмадик, деб таъкидлади. Бундан ташқари, мамлакатда вазиятни барқарорлаштириш ва фавқулодда ҳолатни тез ҳал этишга қатъий эҳтиёж сезилмоқда. Буларнинг ҳаммаси, — деб таъкидлади депутат, — давлат бошлиғининг шу кунга қадар СССР Олий Совети Президиумига тегишли бўлган вазифаларидир, унинг фаолият тажрибаси кейинги вақтларда қарорларни дарҳол қабул қилиш керак бўлган бир пайтда коллегиал усул билан қабул қилиш самарасизлигидан далолат бермоқда.

Давлат бошлиғини бевосита халқ сайлаши ғоясини принцип жиҳатдан қўллаб-қувватлаш билан бирга Туркманистон Компартияси Тошовуз область комитетининг биринчи секретари ҳеч кечиктирмай Президентни съездда сайлашни ёқлаб чиқди. У М. С. Горбачевни мазкур лавозимга энг реал номзод, деб ҳисоблайди.

Президент ҳокимияти. Баъзилар ягона умид шундан, деб билсалар, бошқаларни бу ташвишга солмоқда. Депутат **А. А. Плотниекс** ҳисоблаганидек, қарор ҳаммага мақбул, муросали бўлиши керак.

Айни вақтда унинг фикрича, таклиф этилаётган Қонун лойиҳасида мантиқсизликлар борлигига диққатни жалб этди. Унда ҳокимият ташкилоти атайлаб мураккаблаштирилмоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ Қонун чиқарувчи иккита орган — халқ депутатлари съезди ва СССР Олий Совети мавжуд. Давлат бошлиғи ва парламент спикери ваколатларини ажрата туриб, биз иккита олий шахсга — СССР Президенти ва СССР Олий Советининг Раисига эга бўламиз. Биринчиси ҳузурида икки кенгаш, иккинчисида эса президиум ишлайди. Редакцион комиссия мазкур мураккаб системанинг соддалаштирилиши борасидаги турли вариантларни ишлаб чиқиши керак.

Нотиқ Қонун қабул қилиш чоғида КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига Ҳаракат дастурини инобатга олиш кераклигига эътиборни қаратди.

Депутат Қонун шошма-шошарлик билан қабул қилинаётганлиги тўғрисидаги фикрни билдирди. Қонун зудлик билан қабул қилиниши таклиф этилмоқда.

Латвия ССР вакили СССР Олий Советининг Раисига Декларация тақдим этди. Унда республиканинг аниқ позицияси баён этилган.

Депутат **А. А. Коршунов** ўз нутқи бошида гумонларини айтиб, бир қанча саволларни ўртага қўйди: мамлакатимизда президентлик муассасаси керакми? Бир кишининг ҳокимияти мутлақ даражага чиқарилиб, барча оқибатлари билан бирга ҳукмронликка, конкрет кишиларнинг ва умуман давлатнинг кулфатига олиб келганлиги тўғрисида тарихимизда, шу жумладан энг янги тарихда мисоллар етарли бўлмаганми? Президентлик ҳокимияти ғояси орқага қадам ташлаш эмасми? Бу нарса турғунлик даврига ёки бундан ҳам баттарига олиб келмасмикан?

Нотиқ бу саволлар устида фикр юритиб, президентлик муассасаси — бу жамиятни демократиялаш, ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлининг изчил давоми эканлигини таъкидлади.

Нотиқнинг фикрича, давлатда баҳслашиш мумкин бўлган ва бутун мамлакат кўз олдида қарорлар қабул қилишга мажбур бўлган аниқ бир киши бўлиши зарур. Бунда кўп нарса ким Президент бўлишига боғлиқ бўлади. Депутат мазкур лавозимда М. С. Горбачевни кўришни истарди. У ўн йиллар мобайнида аппаратни шакллантирган эскилик тубидан чиққан бўлсада, лекин мамлакат бошқарувининг ўзини обрўсизлантирган шаклларига қарши бош кўтаришга қурби етди.

Депутат **А. Ақаев** Президент лавозимини таъсис этиш ва уни сайлашни ёқлаб далил-исботлар келтирди. Қирғизистон Фанлар академиясининг раҳбари съездда айтилган Президент ҳокимияти авторитар ҳокимиятга айланишига қаршилик кўрсатилиши ҳамда иттифоқдош республикаларнинг суверен эканлиги ва уларнинг ҳуқуқларига риоя этилиши кафолатлари СССРнинг янги Конституциясида янада аниқ равшан баён этилиши зарурлиги тўғрисидаги фикрни қўллаб-қувватлади.

Нотиқ тақдим этилган Қонун лойиҳасига асосан ижобий баҳо бериб, бир қанча танқидий мулоҳазалар айтди. СССР Президенти айрим жойларда ҳарбий ёки фавқулодда холатни тегишли республика Олий Советининг албатта розилиги билан эълон қилишини кўзда тутиш мақсадга мувофиқдир. Унинг фикрича, кейинчалик мамлакатда вице-президент лавозимини ҳам жорий этиш зарур.

Нотиқ биринчи Президентни сайлаш тартибига тўхталиб ва ана шу лавозимга М. С. Горбачев номзодини конкрет таклиф этиб, мазкур Съезд бунинг учун сайловчиларнинг етарли даражада нуфузли коллегияси эканлигини айтди.

Менга Литва халқ депутатлари ва Литва республикаси Олий Совети номидан гапириш вазифаси топширилган, деди депутат **В. В. Антанайтис**. Совет Иттифоқи Олий Советидаги Литва делегацияси Литва давлатчилигини тиклаш тўғрисида СССР билан Литва ўртасида музокаралар бошлашни бир неча бор таклиф қилган эди. Бизга эса республикаларнинг Иттифоқ таркибидан чиқиш механизмини муҳокама қилишни таклиф этмоқдалар. Бундай механизмнинг қабул қилиниши биз учун мақбул эмас. Чунки Литва Сталин ўзбошимчалиги таъсирида Совет Иттифоқи таркибига кирган эди, деди депутат.

Депутат Вильнюсда республика Олий Советининг сессияси уч кундан бери иш олиб бораётганлигини маълум қилди. У халқ депутатлари съезди қатнашчиларини ана шу сессияда қабул қилинган баъзи ҳужжатлардан намуналар билан таништирди.

Литва қишлоқ хўжалиги академиясининг кафедра мудири ўқиб берган баёнотда Литвадан СССР халқ депутатлари СССР Президенти мақоми тўғрисидаги қонунларни қабул қилишда ва Президент сайлашда қатнашиш ваколатини эътироф этмасликлари айтилади. У съезддаги Литва делегацияси аъзолари фақат кузатувчилар сифатидагина қатнашаётганлигини айтди.

Нотиқ съездга мурожаат қилиб, Литва давлатчилигини тиклаш тўғрисидаги икки томонлама музокараларни бошлашда кўмаклашишни илтимос қилди. Биз, деди у, Совет Иттифоқи халқлари билан яхши қўшничилик муносабатида бўлишни, иқтисодий иттифоқни, маданий, илмий, экологик ва бошқа хил алоқа ўрнатишни истаймиз.

Биз, деди депутат **С. Г. Арутюнян**, икки йўл ўртасида турибмиз: ё кучайиб бораётган тангликдан маданийлашган, демократик йўл билан чиқамиз ёки жамият анархия ва бошбошдоқлик гирдобига юз ўгиради. Яхши қонунларгина эмас, балки ана шу қонунларни рўёбга чиқаришга доир давлат механизмлари ҳам муҳимдир. СССР Президенти лавозимининг таъсис этилиши ҳуқуқий давлатни барпо этиш йўлидаги энг муҳим босқичдир. Ана шу давлатда қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият узвий боғланган бўлади.

Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари муҳокама қилинаётган ҳужжатнинг тегишли моддасига СССР Президенти ўз ишини зарур даражада ижро этмаган ҳолларда ҳам ўз вазифасидан бўшатилиши мумкинлиги тўғрисидаги қоидани киритишни таклиф этди. Ҳокимиятсизлик туфайли юзага келаётган танглик хатарлидир. Нотиқ Арманистонда зилзила оқибатларини тугатиш давлат программаси амалда барбод бўлганлигини мисол тариқасида келтирди. Яхши режалар амалий натижа бермади.

Депутат иттифоқдош республикалар суверенитетини мустаҳкамлаш муаммоларига катта эътибор берди ва жумладан совет федерациясининг ҳуқуқий мақомини оширишни таклиф этди.

Кўпчилигимиз, деди депутат **Н. Т. Дабижа (Чобану)** Михаил Сергеевич туфайли шу залда ўтирибмиз. Ҳозир эса Горбачевни ҳимоя қилиш навбати келди. Улкан ҳокимиятни бир одамнинг қўлида жамлаш жамиятни демократиялаш учун хатарлидир. Сталин даврининг қайтишига умид боғлаётган кишилар бор. Биз Горбачевга ишонамиз, аммо орадан йиллар ўтгач, СССРда чоризм бичимидаги социализмни бунёд этган кишилар ҳокимият тепасига келмаслигига ким ишона олади?

Президентлик туфайли қайта қуриш тўсқинликка учрайди, деган хавотирлик бор, деб давом этди Молдавиялик адиб. Президент партиядан юқори туриши лозим. бунга фақат кўп партияли системада эришиш мумкин. Кучли республикалар бўлмаса, кучли марказ тўғрисида гапириш мумкин эмас, шунинг учун биз Президент кенгаши ташкил этилишини қўллаб-қувватлаймиз. Мамлакатга КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси эмас, балки ана шу кенгаш раҳбарлик қилиши керак. Биз Президент идораси аслида тенг республикалар иттифоқини тоталитар давлатга айлантиради, деган хавотирликка қўшиламиз. Съезд олдиндан иттифоқдош республикалар Олий Советларининг фикрини билмай туриб, бундай олисни кўзловчи ислоҳотларни қабул қилишга ҳақли эмас.

Нотиқ ўзининг фикрича, Президентлик идораси жорий этилишидан олдин амал қилиши лозим бўлган бир қанча шартларни айтди.

Президентлик идорасининг жорий этилиши федерация асосида ҳуқуқий давлатни барпо этиш вазифасининг ўрнини олмаслиги зарур, деди нотиқ. Президентлик идораси умумиттифоқ хонадонини реал барпо этиш йўлидаги омил бўлиши лозим.

Депутат **Қ. Маҳкамов** мамлакат Президентини Съездда сайлашни қўллаб-қувватлаб, ўз далилларини баён этар экан, бундай ҳолат мамлакатда қарор топаётган ҳуқуқий давлат принципига мутлақо зид бўлмаслигини таъкидлади.

Нотиқ мамлакатимизда машҳур бўлган баъзи ўртоқларнинг президентлик ҳокимиятини жорий этишга қарши чиқиб, матбуотда, телевидение орқали ва ҳатто Съездда айтаётган гаплари муносабати билан таажжуб билдирди. Нотиқ уларнинг мамлакат учун оғир вазиятда худбинлик руҳидаги сиёсий нафсониятларини намоён этаётган баъзи далиллари кишининг ғазабини қўзғатади, деди.

Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ҳокимиятнинг олий бўғинини қайта қуришнинг барча соғлом кучларини бирлаштириш жараёнига тезроқ жалб этиш тўғрисида гапирар экан, акс ҳолда мамлакатимиз бундан кейин ҳам пастликка қараб сирғалиб кетаверади ва бундан мамлакатда Душанбедаги аянчли воқеаларга ўхшаш

(Давоми иккинчи бетда).

Қут-барака таомили

Оржоникидзе районидаги «Коммунист» колхози деҳқонлари Озиқ-овқат программаси ижросига муносиб ҳисса қўшишдек эзгу ният билан сидқидил меҳнат қилишаётир. Хўжалик аъзолари жорий йилда эл дастурхонига 4.470 тонна турфа хил дармондори сабзавот маҳсулотлари, 380 тонна мева, 350 тонна узум етказиб беришни дилларига тугиб қўйганлар.

Кўкламга ҳар томонлама пухта тайёргарлик кўрилгани туфайли азамат деҳқонлар қисқа вақт ичида 10 гектар ерга ош лавлаги, 25 гектар майдонга эртаги карам, дала шийпонлари атрофидаги 2 гектар ерга картошка экиб қўйишди. Бундан ташқари 8 гектар майдонда плёнка остида сабзи етиштирилаётир. 7 гектар ерга кузда экилган саримсоқ биринчи ишловдан чиқарилди.

Хўжаликда бу йил 100 гектарга помидор экиш режалаштирилган. Майдонларнинг ҳар гектарига 70—80 тоннадан маҳаллий ўғит сочилиб, мавсумга тахт қилиб қўйилди. Иссиқхонада етиштирилаётган 6 миллион туп помидор ниҳоллари расадланаяпти. Ҳадемай 3 гектар ерга плёнка остига эртаги бодринг экилади.

Хўжаликда жами 107 гектар боғ мавжуд. Бу йил 1,5 гектар ерда янги боғ ташкил этилди, 2 минг туп олма, шафтоли ниҳоллари ўтқазилди. Шунингдек, колхоз ҳудудидаги Ивишариқ, Оқтепа каналлари қирғоқларига ҳам 2 минг туп жийда, ўрик, ёнғоқ кўчатлари экилаётир. Айни кунларда дарахтларга шакл бериш, озиқлантириш, дорилаш ишлари қизғин давом эттирилаяпти.

Кўкламги дала юмушларининг сифатли олиб борилишида Асрор Юнусов, Абдулҳай Махсумов, Шуҳрат Эгамбердиев, Маҳамат Расулов етакчилик қилаётган бригада аъзоларининг муносиб ҳиссалари бор. Улар эртаги ҳосилни барвақт етилтиришда ҳамкасбларига намуна.

Колхозда анчадан бери оила пудрати асосида иш юритилаяпти. Жорий йилда ҳам 456 та оила билан шартнома тузилди. Ҳар бир коллектив мўл ҳосил етиштириш, таннархни арзонлаштириш йўлида изланаётир.

— Боғбону сабзавоткорларимиз ўтган йили қўлга киритилган ютуқларни янада мустаҳкамлаш, аҳоли дастурхонига турфа неъматлар етказиб бериш ниятида сидқидил меҳнат қилишаяпти,— дейди колхоз бош агрономи Озодбек Эргашев. — Бу йил уруғлик учун 80 гектар ерда пиёз, 60 гектар майдонда ош лавлаги етиштирилади. 32 тонна пиёз, 42 тонна ош лавлаги уруғи сотилади.

Хўжаликнинг ишбилармон, касбига садоқатли колхозчиларидан Низом Ҳожибоев, Абдулла Ҳожиев, Наима Омилова, Тоир Қурбонов, Насиба Маҳамадалиевалар коллектив ўртасида катта ҳурмат қозонишган. Шу кунларда хўжаликнинг барча бригадалари, оилавий пудратчилари жорий йилда ҳам мўл, сифатли маҳсулот етиштириш учун дала ишларини уюшқоқлик билан олиб бормоқдалар.

Э. ТЎЛАГАНОВ.

ОБ-ҲАВО ВА ДЕҲҚОНЧИЛИК

ЎЗБЕКИСТОН ССР ГИДРОМЕТЕОРОЛОГИЯ МАРКАЗИДАН

Март ойининг дастлабки ўн кунида республика бўйлаб шу даврга хос илиқ ҳаво сақланиб турди. Бироз ёғингарчилик бўлди. Ғаллакор зоналарда ўртача ҳарорат 6—11 даража (нормадагидан 3—5 даража юқори) бўлиши кузги бошоқли экинларнинг гуркираб ўсишини таъминлади. Лалми ерларда улар ёппасига туплай бошлади, баъзи жойларда эса найчалади. Суғориладиган майдонлардаги кузги дон экинлари аксарият жойларда найчалаб бўлди. Кузги ғалланинг бўйи ўн кунлик охирига келиб 10—20 сантиметрга етди. Экинларнинг ҳолати ҳамма жойда қониқарли.

Жумҳуриятнинг катта қисмидаги бедазорларда ниҳоллар тез ўсди. Беданинг бўйи ўн кунда 3—6 сантиметр, баъзи жанубий районларда 7—9 сантиметр чўзилди. ҚҚАССРда ўртача ҳаво ҳарорати 6—10 даража иссиқ (нормадагидан 7—9 даража юқори) бўлиши беда ниҳолларининг одатдагидан 1,5—2 ҳафта барвақт ўса бошлашини таъминлади.

Аксарият областларда ҳавонинг жуда илиқ келиши мевали дарахтларнинг жадал ривожланишига имкон берди, шимолда эса дарахтлар уйғона бошлади. Кўпчилик областларда мевали дарахтлар ёппасига куртакламоқда. Ўн кунликнинг иккинчи ярмида данакли мева дарахтлари куртак чиқарди. Бу, кўп йиллик муддатлардан 5—10 кун барвақт. Сурхондарё областида одатдаги муддатларга яқин. Энг жанубий районларда бодом гуллаб бўлди, илк япроқлар чиқди. Жанубий районларда бодом билан кетма-кет ўрик ҳам гул кўрсатди. Сурхондарё областида бодом ва ўрикнинг гуллаши одатдаги муддатларга яқин, Бухоро, Қашқадарё областларида эса бир ҳафта илгари, Хоразм области ва ҚҚАССРда мевали дарахтлар одатдагидан 10—15 кун илгари куртаклай бошлади.

Кўпчилик областларда тутлар одатдагидан бир ҳафта илгари куртаклади. Жанубий ва марказий областларнинг баъзи районларида куртакларнинг бўртиши ёппасига тус олди.

Аксарият яйловларда ўт-ўланларнинг ўсиши учун қулай шароит вужудга келди. Келес ва Нурота массивларида қиёқлар ғунчалай бошлади. Бу одатдагидан 2—3 ҳафта барвақтдир. Ҳавонинг қуруқ келиши тупроқдаги нам запасларининг камайишига олиб келди, аммо ўтларнинг ўсиши учун етарли. 10 мартга келиб ўт-ўланлар бўйи 1—4 сантиметр, Советобод районида 5—7 сантиметрга етди.

14—16 март кунлари республикада илиқ ҳаво сақланиб туради. Ҳаво ҳарорати кечалари 5—10, жанубда 12 даражагача, кундузи 15—20, жанубда 23 даражагача иссиқ бўлади. Бу эса сабзавот, дон, озуқа экинлари, мевали дарахтларнинг тез ривожланишига кўмаклашади. Қисқа муддатли ёғингарчилик баҳорги дала юмушларига айтарли халақит бермайди.

17 март куни (шимолда 16 март) республикада ҳаво ҳарорати кечалари 1—6 даражагача, кундузи 5—10 даражагача пасаяди. Хоразм, Бухоро областларида тупроқ юзаси музлайди. ҚҚАССРда эса 0—4 даражагача совуқ бўлиши мумкин.

А. КОЖЕВНИКОВА,
агрометеоролог.

СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди

ДЕМОКРАТИЯНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ ЙЎЛИДАН

(Давоми. Боши биринчи бетда).

тартибсизликларни келтириб чиқараётган бузғунчи кучлар оқилона фойдаланиб қолишлари мумкинлигини айтди. Депутатнинг фикрига кўра, уларнинг ҳаракатлари ҳамма ерда шу даражада бир хилки, ўз-ўзидан савол туғилади: уларни ўша битта қўл йўналтириб турмаганмикин? Президент ҳокимияти жорий этилишига қарши сўнгги кунларда авж олган митинглар тўлқини ҳам худди шундан далолат беради. Манзара таниш эди: тажрибасиз ҳамда ҳис-ҳаяжони тўлиб тошган ёшлар ортида бу ерда ҳам ўша шахслар — миллатчилар, давлатни алдаб порахўрлик қилган унсурлар, захира иқтисодиёт қироллари, ҳокимиятга жон-жаҳди билан интилаётган сиёсий таваккалчилар яширинишган эди.

«Иттифоқ» депутатлар группаси номидан сўзга чиққан депутат **Ю. В. Блохин** Литвадаги ижтимоий-сиёсий вазият тенденциясига хотиржам қараб туриш мумкин эмаслигини уқтирди. Миллатга устунлик бериш принципи боши берк кўчага олиб кирди, мазкур республикадаги юз минглаб СССР гражданлари ҳуқуқсиз бўлиб қолмоқда, деди у. Шу муносабат билан «Иттифоқ» группаси халқ депутатлари Съездига баёнот билан мурожаат қилади. Унда ушбу Съезд кун тартибига Литва ССРдаги вазият хусусидаги масалани киритиш зарурлиги, Съездда иттифоқдош республикаларнинг СССР таркибидан чиқиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш тартиби тўғрисидаги қонунни зудлик билан қабул қилиш, оммавий ахборот воситаларида Болтиқбўйи республикаларида рўй бераётган воқеалар холис ва тўла-тўкис ёритилишини таъминлаш кераклиги айтилади.

Нотиқ депутатлар группасининг Президент бошқарувини жорий этиш ва СССР халқ депутатлари ҳозирги таркиби ваколатлари муддатида учинчи Съездда Президентни сайлаш зарурлигини маълум қилди. У Президент муассасаси билан боғлиқ бир қанча таклифларни ҳам киритди.

«Иттифоқ» группаси номидан унинг вакили Президентлик лавозимига (алфавит тартибида) В. В. Бакатин, М. С. Горбачев, Н. И. Рижков номзодларини айтди.

Сўнгги кунларда, деди депутат **И. К. Полозков,** сайловчилар билан кўп ошкора суҳбатлар бўлди. КПСС Марказий Комитетининг съездга Ҳаракат дастури, мамлакатимиздаги аҳвол тўғрисида гап борди. Халқимиз кўпроқ масъулият ва кўпроқ аниқравшан амалий ҳаракатлар қилишни талаб этмоқда, ҳозир эса худди шу нарса бизга етишмаяпти.

Қонунчилик янгиланмоқда, қонунлар эса амал қилмаяпти. Баъзилари пухта ишлаб чиқилмаганлиги учун, баъзилари эса керакли омиллар йўқ бўлганлиги сабабли ҳаётга татбиқ этилмаяпти. Ҳолбуки, бундай омил бўлмаса ва гражданлар қонунларни ҳурмат қилмасалар ҳатто энг мукаммал қонун ҳам кутилган натижаларни бермайди.

Краснодар ўлка партия комитетининг биринчи секретари ҳозирнинг ўзида, ушбу съездда мамлакат Президентини сайлаш зарур, деб ишонч билдирди. Вақт кутиб турмайди: жамиятимизда тартиб бўлиши керак, халқ яхшилик сари ўзгаришлар бўлиш имкониятига, Иттифоқимизни сақлаб қолишга бўлган ишончини йўқотмоқда. Нотиқнинг фикрича, Президент ҳокимияти нормативларини ҳозирги вақтда синчиклаб, қунт билан ишлаб чиқиш оғир.

Депутат мамлакатда Президент лавозими жорий этилишини Россия ва россияликлар аҳволини янгилашга бўлган умид билан, ҳар бир миллат ва халқнинг манфаатларини адолатли ҳимоя қилиш билан боғлади.

Депутат **И. Н. Кожедуб** ветеран-жангчилар номидан бошқарувнинг президентлик шаклини қўлланиш ғоясини қўллаб-қувватлади, у М. С. Горбачев номзодидан бошқа номзодларни кўрмаётган нотиқларнинг фикрига қўшилди.

Нотиқ Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари билан Шуҳрат ордени тўла соҳибларининг совет халқининг Улуғ Ватан урушида қозонган ғалабасининг 45 йиллиги арафасида бўлиб ўтган учрашуви қатнашчиларининг Съездга мурожаатномасини ўқиб эшиттирди. Унда, жумладан, бу йил мамлакатимиз ғалабанинг 45 йиллик байрамини мураккаб вазиятда кутиб олаётганлиги қайд этилади. «Биз — фронтчилар неча марта ўлим билан юзма-юз келганмиз, Ватанимизнинг қаҳрамонона ўтмиши ва бугунги кунига таянганлигимиз учун ғалаба қозонганмиз, — дейилади ҳужжатда. — — Биз қийинчиликларни енгиш ва қайта қуришни қўллаб-қувватлашда Ватанимизга ёрдам бериш учун ҳамма ишларни қиламиз. Советларга қарши экстремист кучларнинг кўп миллатли давлатимиз бирлигини парчалашга, халқлар ўртасида қасддан адоват уруғини сочишга, социализм ғалабаларини йўққа чиқаришга, мамлакатимизда тартибсизликлар чиқаришга, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясига бўлган ишончга путур етказишга, совет тузуми асосларини бузиб ташлашга интилишлари кучаяётганини чуқур қайғу ва ташвиш билан кўриб турибмиз. Ўрта Осиё ва Кавказортида бўлаётган тартибсизлик, ўғирликлар, ур-йиқитлар ва совет гражданларини ўлдириш вақт нуқтаи назаридан мувофиқлаштирилган ва уюштирилган ҳаракатлар эканлиги бизга тобора равшан бўлмоқда. Бу ҳаракатларнинг ортида ҳокимиятга зўр бериб интилаётган муайян сиёсий кучлар турибди».

Мурожаатномада Совет ҳукумати ва СССР Олий Советидан «Совет Қуролли Кучлари шон-шарафи ва обрў-эътиборини ерга ураётган оммавий ахборот воситаларини жиловлаб қўйиш» талаб қилинади.

Депутат **Ю. В. Друнина** ҳам Улуғ Ватан урушининг оғир йилларини эслади. Ҳозир қалбим ўша вақтдагига нисбатан кўпроқ нотинч, чунки халқнинг ихлоси қайтган, чарчаган.

Мамлакатимизни жар ёқасига бориб қолишдан қутқаришга қодир киши Президент бўлиши кераклигига шубҳа йўқ, лекин афсуски, жар ёқасига боришимиз тобора тезлашмоқда. Депутат М. С. Горбачевни ана шундай ишга қодир киши деб атади. Хусусан Михаил Сергеевич бизга озодликни ҳис этишга ва очиғини айтадиган бўлсам, букилган тиззаларимизни кўтариб ғоз туришимизга имкон берди. Дунёдаги кескинликни ким юмшатганлигини, ядро уруши хавфини ниҳоят даражада ким камайтирганлигини унутмаслик керак.

Ғарбдаги демократик кучларнинг кўз ўнгида биз қўрқа-писа мўлтираб турган жентелменлар даврасида атом бомбасини силкитаётган «рус айиғи» бўлмай қолдик. Менимча, агар Горбачев сайланмаса, деб уқтирди нотиқ, унда бутун маданиятли дунё буни Совет Иттифоқидаги демократик кучларнинг мағлубияти сифатида, муҳолифликка қайтиш сифатида баҳолайди. СССР тарихининг эҳтимол мураккаб даврида биз уни қўллаб-қувватлашимиз ва шу тариқа ўзимизни қўллаб-қувватлашимиз зарур.

Депутат **С. Н. Хажиев** мамлакатимиздаги автономия аҳволи билан боғлиқ муаммоларни тилга олди. Унинг фикрига қараганда, автоном республикалар халқлари ўз ҳуқуқларини етарли ҳимоя қила олмаяптилар. У шундай бир мисолни келтирди: Россия Федерацияси Олий Совети Президиумининг Раиси Чечен-Ингушияда 70 минг нафар ингуш ўз автономиясини тиклашни талаб қилган бир вақтда съездда нутқ сўзлади. Лекин Россия Федерациясининг президенти халқнинг талаблари хусусида бир оғиз ҳам гапирмади.

Депутат автоном республикадаги воқеалар муносабати билан шундай фикр билдирди: мамлакатимиз ҳар бир Съездда асабий ҳолат вужудга келтириш учун кимдир олдиндан ўйлаб қадам ташлаганлиги сабабли навбатдаги миллатлараро танглик келиб чиққанлигидан воқиф бўлади. Лекин бу гал гиж-гижловчилар янглишиб қолишди. Ингуш халқи ўзаро муроса ва музокаралар йўли билангина қардош халқ билан бундан минг йиллар аввал бўлганидек умумий тил топиш мумкин эканлигини яхши тушунади. Нотиқ музокаралар бошлангунича халқ депутатлари Съезди ёки СССР Олий Советининг холис комиссиясини тузишни таклиф этди.

М. С. Горбачев Чечен-Ингуш вакили нутқида кўтарилган масалалар муносабати билан автоном республикада юзага келган муаммолар билан Россия Федерацияси Олий Совети Президиуми ва ҳукумати шуғулланиши кераклигини тушунтирди. Иттифоқдош республика раҳбарияти масалани ўша жойнинг ўзида муҳокама қилиш учун СССР Олий Совети Миллатлар Советининг комиссиясини зудлик билан тузиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди.

Оммавий ахборот воситаларига тааллуқли вазият аниқлангунга қадар уни матбуотда ҳозирча муҳокама қилмаслик таклиф этилди. Съезд масаланинг шу таҳлитда қўйилишига рози бўлди.

А. И. Лукьянов депутатларнинг Съезд ишининг биринчи кунида қилинган докладга тааллуқли саволларига жавоб берди.

Шундан сўнг Съезд редакцион комиссиясининг раиси **В. Н. Кудрявцев** депутатларнинг таклифи кўриб чиқилганлиги ва қонун лойиҳаларига таклиф этилаётган тузатишлар тўғрисида батафсил ахборот берди.

СССР халқ депутатларининг Съезди ўз ишини давом эттирмоқда.

Кечқурунги мажлисда таҳрир комиссиясининг раиси депутатларнинг кўпдан-кўп саволларига жавоб қайтарди.

Шундан кейин нутқ сўзлаган М. С. Горбачев, жумладан, бундай деди: Менда шундай таассурот туғилдики, биз Съезддаги мунозара давомида Президентлик идора усулини жорий этиш каби жуда катта конституцион қадам, биз амалга ошираётган ёки амалга оширишимиз лозим бўлган мана шу тадбир зарурлигини чуқурроқ тушуниб олдик. Менинг назаримда бу хусусда депутатларнинг демократияни ҳимоя қилиш манфаатларига мойиллик кайфияти вужудга келди. Мен барча ўртоқларнинг шу мавзудаги нутқларида бу кайфиятни аниқ пайқаб олдим. Биз бу ерда ўтказган мунозара бу — демократия фойдасига ва демократияни ҳимоя қилиш йўлида, бутун қайта қуришнинг муваффақияти манфаатларини кўзлаб қўйиладиган муҳим қадам, деган қатъий хулосага келишимизга ёрдам беради, деб ўйлайман. Бу эса қайта қуриш сиёсати доирасида ўтказилаётган ислоҳотларни кучайтириш ва жадаллаштиришимизга ёрдам беради.

М. С. Горбачев қуйидагиларни таъкидлади: Съездда «Президент ва федератив давлат», «Президент ва республикалар — иттифоқдош ва автоном тузилмалар» мавзулари масъулият билан синчиклаб таҳлил этилди. Мунозара якуни ва Таҳрир комиссиясининг иши кўрсатишича, биз натижада бу лавозимни эгаллаши мумкин бўлган кишида ҳозирнинг ўзидаёқ қайта қуришнинг мулки бўлиб қолган ва биз федерациямизни инқилобий ўзгартириш доирасида интилаётган мақсадни инкор қилишни ҳатто хаёлига ҳам келтирмаслиги учун лойиҳани анчагина чуқурлаштиришга эришдик. Чунончи: Президентлик ҳокимияти барча халқларнинг манфаатларини, кўп миллатли давлатимиз равнақи манфаатларини кўзлаб федерацияни ривожлантириш, ўзгартиришни ўзининг асосий вазифаси деб билиши керак. Таъбир жоиз бўлса, биз давлатимиз тарихида тақдирга дахлдор энг муҳим қарор қабул қилиниши арафасида турибмиз. Бу воқеа қайта қуриш жараёнларини ривожлантиришнинг шундай бир босқичида рўй бераптики, энди биз кенг йўлга чиқиб олганимизни сезиб турибмиз, бироқ шу билан бирга ҳали бу йўлдаги ҳаракатни чигаллаштираётган ҳамма тўсиқларни олиб ташлаш учун кўп иш қилиниши лозим.

Мен қайта қуриш тарафдори бўлган кишилар билан, барча совет кишиларининг ва ҳамма халқларнинг манфаатлари йўлида қайта қуриш муваффақиятининг тарафдори бўлган кишилар билан биргаман, деб таъкидлади М. С. Горбачев. Мен мамлакатимизда Президентлик идора усулини жорий этиш тарафдори бўлган кишилар билан биргаман.

Шундан кейин Эстония ССРдан сайланган СССР халқ депутатлари гуруҳи съезд номига ёзилган баёнотни президиумга топширганлиги, унда мустақил республиканинг янги давлат мақомини белгилаш учун музокаралар ўтказиш ҳақида масала қўйилганлиги маълум қилинди. Маълумки, съезд бундан аввал Литва ССР Олий Советининг қарорлари билан боғлиқ масалаларни кўриб чиқиш ҳақида Олий Советга, жумладан Миллатлар Советига, унинг комиссияларига, ҳукуматга топшириқ берган эди. Эстониялик депутатларнинг мурожаатини эътиборга олиб, мазкур муаммоларни бир мажму тарзида кўриб чиқишни таклиф қилди. Съезд Олий Совет яқин вақт ичида ўз ишини бошлаганида масалаларнинг шу мажмуини муҳокама қилишга киришиши лозим, деган фикрга қўшилди.

Сўнгра депутатлар мамлакатда Президент ҳокимияти тўғрисидаги ва Конституциянинг бир қанча қоидаларини ўзгартириш ҳақидаги масалани қонуний тарзда ҳал этишга киришди. СССР Президенти лавозимини таъсис этиш ҳамда мамлакат Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги ягона Қонун съезд муҳокамасига қўйилди.

Таклиф этилган лойиҳа тўрт бўлимдан: СССР Президенти лавозимини таъсис этиш тўғрисидаги; СССР Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақидаги; СССРнинг биринчи Президентини сайлаш тартиби ва Президентнинг қасамёди тўғрисидаги; Қонунни қабул этилган пайтдан бошлаб кучга киритиш ҳақидаги бўлимлардан иборат.

Овоз бериш бўлимлар бўйича номма-ном ўтказилди. Биринчи бўлим хусусида деярли мунозара бўлмади. СССР Президенти лавозими таъсис этиш учун овоз бериш натижаларини депутатлар қарсаклар билан кутиб олдилар: 1817 депутат ёқлаб, 133 депутат қарши овоз берди, 61 депутат бетараф қолди.

Конституциянинг олтинчи ва еттинчи моддаларини ўзгартириш теварагида, шунингдек Президентнинг мақоми ва ваколатларига тааллуқли янги моддалар теварагида ўткир мунозара авж олиб кетди. Шу оқшом депутатлар қонун лойиҳасининг иккинчи ва қолган бўлимлари юзасидан овоз беришни ўтказишга улгурмадилар.

Чоршанба куни съездда қонунни қабул қилишдан ташқари мамлакатдаги янги олий давлат лавозимига номзодлар кўрсатиш ва уларни муҳокама қилиш, сўнгра — агар депутатлар улгуришса — СССР Президентини сайлашга киришиши лозим.

(ТАСС).

СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди. Суратда: ўзбекистонлик депутатлардан В. Шканакин, Б. Эргашев ва А. Раҳимовлар.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ ва С. ВЕЛИЧКИН суратлари. (ТАСС).

МОСКВА, 13 март. (ЎзТАГ махсус мухбири А. Баранов). Бугун СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари III Съездида мамлакатда президентлик ҳокимиятини таъсис этиш масаласига доир мунозаралар давом эттирилди. Мазкур сатрлар нашрга тайёрланаётган ҳозирги пайтда 24-нотиқ нутқ сўзламоқда. Муҳокама ўткир тарзда ўтмоқда, тўла даражада фикрлар хилма-хиллиги баён этилмоқда, сўзга чиқаётган кишилар Президент лавозими жорий этилишини ёқлаб ёки унга қарши чиқиб билдирилаётган ўз нуқтаи назарларини асослаш учун ишончли далиллар келтирмоқдалар. Ҳар қалай кўпчилик бу таклифни қатъий равишда ёқлаб чиқмоқда.

НУҚТАИ НАЗАРЛАР, ИШОНЧЛИ ДАЛИЛЛАР

Бу ерда Ўзбекистондан вакил бўлиб борган халқ депутатлари гуруҳининг ҳам умуман фикри ана шундай. Тўғри, қарашлар муштараклиги уларнинг фикрлар хилма-хиллигини ҳам истисно этмаяпти: ҳар бир депутатнинг Совет давлатининг тарихий ислоҳотига ўз муносабати, мамлакат сиёсий тузумида бўлажак ўзгаришлар муносабати билан ўз истак ва умидлари бор.

Насл-насаби деҳқон, Жиззах районидаги Навоий номли колхознинг пахтакор бригадири Тўпа Раҳмонқулова марказий ҳокимиятни кучайтиришни маҳаллий ўз-ўзини бошқаришни тартибга солиш, барча даражалардаги раҳбарлар ўртасида тартиб ва масъулиятни мустаҳкамлаш билан боғламоқда.

— Бизнинг Жиззах областимиз республика таркибида яқиндагина ташкил топган, — дейди у. — Лекин ана шу қисқа вақт ичида областимизни икки марта қайтадан ташкил этишга улгуришди: аввал кимгадир уни кенгайтириб, қўшни областга қўшиш ва уни бошқариб бўлмайдиган қилиб қўйиш керак бўлиб қолди, энди эса уни яна қайтадан бўлишди... Ишлаб чиқариш структураси азалдан таркиб топган, мустаҳкам, кўп миллатли аҳолиси бўлган колхозимиз учун ана шу барча маъмурий-бюрократик машқлар фойда келтирмади. Кўп миллатли аҳоли ўртасида энг эзгу муносабатлар қарор топган. Бундай машқлар республиканинг бутун халқи учун ҳам фақат зарар келтиради. Иқтисодиёт ва ижтимоий соҳага раҳбарликда камроқ тажриба ўтказиб, кўпроқ аниқ ишлар билан шуғулланиш керак.

Қорақалпоғистонлик бульдозерчи ҳозирги кунда Олий Советда — иқтисодий ислоҳот комиссиясида доимий ишлаётган А. Л. Першиннинг ҳамда «Аралводстрой» трестининг бошлиғи М. А. Сарсеновнинг фикрича, мамлакат бутун территориясида ижрочилик ҳокимияти самарадорлигини ошириш воситаси сифатида Президент лавозими таъсис этиш зарур. Заҳматкаш Оролбўйи сайловчиларининг вакиллари бўлган улар учун бу лавозимнинг таъсис этилиши мутлақо аниқ истиқболлар билан, экология офати зонасида вазиятни соғломлаштириш юзасидан қабул қилинган, лекин ҳозирча ёмон бажарилаётган партия-ҳукумат қарорларини амалга ошириш билан боғланмоқда.

Дарвоқе, парламент аъзоларининг ташаббуси билан, ҳозир бу ерда, оммавий ахборот воситаларида «Орол ҳафталиги» ўтказилмоқда. Ўзбекистонлик телетомошабинлар Орол мавзусидаги лавҳалар ҳар куни «Время» программасида кўрсатилаётганидан хабардор бўлсалар керак. Газеталарда, бошқа нашрларда шунга доир мақолалар берилмоқда.

— Ана шу мақолаларда бир нарса кишини ранжитади, — дейди М. А. Сарсенов. — улар кўпинча юзаки ёзилган, иш моҳиятини аниқ кўрсатиб беришдан кўра ҳис-туйғулар кўпроқ. Баъзи муаллифларнинг фикрича, маълум қарорга мувофиқ яқиндагина ташкил этилган трестимиз коллективи ҳозирги кунда Оролдаги барча кулфатларнинг асосий айбдори бўлиб қолган. Ваҳолонки, биз бировларнинг гуноҳларини ювишга уриняпмиз, ахир. Бунинг устига, ҳозирги қарорлар ижроси мутлақо қониқарсиз ташкил этилаётганлиги, муттасил моддий-техника воситалари етишмовчилиги, Оролбўйидаги офат зонасини тугатиш ишларига жалб этилган барча бўғинлар раҳбарларининг зарур ижрочилик интизом йўқлиги ва масъулиятсизлиги натижасида ҳозир ҳам бунга унчалик муваффақ бўлмаяпмиз. Яхши ўзгаришлар бўлишига умид қилишни истардик.

АДОВАТНИ УНУТАЙЛИК

БОКУ, 13 март. (Озаринформ). Тақдир тақозоси билан Озарбайжон ва Арманистон, халқларимиз қўшнилардир, асрлар мобайнида ёнма-ён яшадик ва шундай яшаймиз, — дейилади Тоғли Қорабоғга халқ ёрдами бериш комитетининг республика газеталарида бугун эълон қилинган мурожаатномасида. Озарбайжонда иш олиб бораётган ана шу жамоат ташкилотининг ҳужжатида таъкидланадики, миллий туйғуларни суиистеъмол қилган кимсаларнинг ёвуз нияти билан озарбайжон ва арман халқлари можаро қилган пайтлар бўлган, сўнгра улар ярашганлар ва яна тотувликда яшаганлар.

Мурожаатнома муаллифлари озарбайжонлар ва арманларни адоватни унутишга даъват этдилар, қўшни халқларнинг ҳуқуқлари ва хавфсизлиги таъминланишига ишонч билдирдилар, Озарбайжон ССРнинг Тоғли Қорабоғ автоном областида тангликдан чиқиш учун сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий тадбирларни амалга оширишни таклиф этдилар.

ТАЛЛИНН, 13 март. (ТАСС мухбири А. Маловерьян). Бу ерда Эстония конгресси ўз ишини тамомлади. Конгресс делегатлари бир қанча ҳужжатларни муҳокама этиб, қабул қилдилар. «Эстония давлатини тиклаш йўллари тўғрисида», «Эстония давлат чегараси ҳақида», «СССР Қуролли Кучларига муносабат тўғрисида»ги декларация шулар жумласидандир.

КОНГРЕСС ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАДИ

Мунозара чоғида Эстония ССР Олий Совети билан ўзаро муносабатлар тўғрисидаги масалага ҳам тўхтаб ўтилди. Эстония ССР Олий Советига сайлов 18 мартга белгиланган. Делегатларнинг аксарияти гарчи, улар нуқтаи назаридан, «босқинчи» ҳокимият бўлса-да, мазкур давлат органи билан ҳамкорлик қилиш зарур, деб ҳисоблашмоқда, чунки бу ҳамкорлик қўйилган мақсадга — мустақилликка тезроқ эришиш имконини беради.

Конгрессда СССР халқ депутатлари съездига, республиканинг рус тилида сўзлашувчи аҳолисига мурожаатнома ҳам қабул қилинди, Литва ССРнинг янги раҳбарияти номига табрик йўлланди.

Очиқдан-очиқ гиж-гижловчи ва масъулиятсиз даъватлар ҳам бўлди. Мунозаралар айрим қатнашчиларининг СССР Қуролли Кучларида хизматга кўкламги чақириқни барбод этиш тўғрисидаги таклифларини ана шундай даъватлар жумласига киритиш лозим. Бундай даъватларда маъқулланмаган фикрлар ҳам билдирилди. Хизматдан «бош тортувчилар» устидан жиноий иш қўзғатилган тақдирда уларни ҳуқуқий ҳимоя қилиш дастури йўқлиги учун ҳам бундай даъватлар маъқулланмади.

Эстонияни унинг урушдан аввалги чегараларида дарҳол тиклаш тўғрисидаги талабни ҳам делегатларнинг бир қисми унчалик оқилона талаб эмас, деб ҳисобламоқда.

Дунё овози

ГУРУҲ РАҲБАРЛАРИ ҚАМОҚҚА ОЛИНДИ

● ҚОҲИРА. **Миср хавфсизлиги органлари ўзини «Танзим ал-Жиҳод» («Муқаддас уруш ташкилоти») деб атовчи экстремистик гуруҳнинг 11 нафар раҳбарини қамоққа олди.**

Миср Араб Республикаси ички ишлар министри Муҳаммад Абдул Ҳалим Мусанинг МЕНА агентлиги мухбирига хабар қилишича, мазкур гуруҳ Қоҳира жанубидаги Эл Минья вилоятида аҳолини диний негиздаги тўқнашувларга ундаш билан шуғулланган. Ўтган ҳафтада шу вилоят қишлоқларида мусулмон мутаассибларидан иборат оломон христианлар ўртасида бир неча бор ур-йиқит қилган. Гуруҳ бошлиғи қўлга олинаётганда ҳалок бўлди.

Гуруҳ аъзоларидан саккиз мингдан зиёд варақалар топилди. Уларда ҳукмрон режимга қарши исён кўтаришга ва ғайридинларни ўлдиришга даъватлар битилган эди.

БАЁНОТ ТАРҚАТИЛДИ

● ТУНИС. Бу ерда араб давлатлари уюшмаси кенгашининг ташқи ишлар министрлари даражасидаги сессиясида қабул қилинган баёнот тарқатилди. Ҳужжатда яҳудийларнинг Совет Иттифоқидан келиши ва уларнинг босиб олинган араб территорияларида жойлаштирилиши «Фаластин халқи ва бутун араб миллати ҳуқуқларига катта хавф» солиши айтилган. Кенгаш яқин вақт ичида шу муаммо билан боғлиқ масалаларни муҳокама қилиш учун Арабистон раҳбарлари кенгаши чақирилишини талаб қилди. Араб мамлакатларининг шу масала хусусидаги позициясини тушунтириб бериш учун яҳудий миллатига мансуб шахслар келаётган давлатлар ҳамда муҳожирлар ўз йўлида территориясини босиб ўтадиган мамлакатлар билан алоқаларни фаоллаштиришга ҳам қарор қилинди.

Араб давлатлари уюшмаси кенгаши Исроил босиб олган Иордан дарёсининг ғарбий соҳилидаги ва Ғазо секторидаги фаластинликлар қўзғолонига ўз бирдамлигини тасдиқлаб, шу қўзғолон иштирокчиларига ёрдам беришни давом эттириш зарурлигини таъкидлади.

САМОЛЁТ ҲАЛОКАТГА УЧРАДИ

● ДЕҲЛИ. Ҳиндистон авиакомпаниясига қарашли А—320 самолёти Бангалор аэропортига қўнаётганида ҳалокатга учраган эди. Бунга двигателнинг ишламай қолгани сабаб бўлган.

Авария тафсилотларини ўрганиб чиққан маҳаллий ва чет эллик экспертлар шундай хулосага келишди. Авария оқибатида 93 йўловчи ва экипаж аъзолари ҳалок бўлди, 53 киши жароҳатланди. Самолётнинг шундай ҳолатларга мўлжалланган махсус қурилмасидаги ёзувлардан маълум бўлишича, самолёт двигатели борт компьютери буйруқларига ва учувчиларнинг унинг қувватини оширишга уринишларига бўйсунмаган. Натижада А—320 учиш-қўниш майдончасигача етиб боролмаган.

«Стейтсмен» газетаси граждан авиацияси министрлигининг манбаларига асосланиб ёзишича, Ҳиндистон ўзидаги 14 та А—320 аэробусидан фойдаланишдан воз кечиши мумкин. Бу самолётларни Европа консорциуми ишлаб чиқарган.

ҚЎПОРУВЧИЛИККА ЙЎЛ ҚЎЙИЛМАЙДИ

● ДЕҲЛИ. Ҳиндистон Шри-Ланкага қарши қўпорувчилик фаолиятини олиб боришда ўз территориясидан фойдаланишга йўл қўймайди. Бу ерда бўлиб ўтган брифингда Ҳиндистон ташқи ишлар министрлигининг расмий вакили шуни маълум қилди.

Бу огоҳлантириш, деб уқтирди у, Шри-Ланкада ҳаракат қилаётган барча жангариларнинг гуруҳларига дахлдордир.

Шри-Ланка ҳукумати билан тегишли маслаҳатлашувлар ўтказилганидан кейин, деб хабар қилди ташқи ишлар министрлигининг вакили, тамиллик 1600 қочоқ Ҳиндистонга олиб келинди. Улар орасида кўплаб аёллар ва болалар бор. Улар Шри-Ланканинг айрим районларидан Ҳиндистон тинчликни сақлаб туриш кучлари олиб чиқиб кетилганидан кейин ўз ҳаётлари учун ташвиш чекмоқдалар. Қочоқлар орасида, деб давом этди ташқи ишлар министрлигининг вакили, «Илам халқини озод қилиш инқилобий фронти»нинг Ҳиндистонга келиш олдидан қуролсизлантирилган аъзолари ҳам бор.

ИСРОИЛДА ИШСИЗЛАР КЎПАЙДИ

● ҚОҲИРА. Исроил марказий статистика бюросидан олинган маълумотларга қараганда бу мамлакатда ишсизлик бир йил ичида 42 фоиз кўпайган. Мисрда чиқадиган «Ал Ахбор» газетасининг хабар қилишича, 1989 йил охирига келиб, Исроилнинг қарийб тўрт миллион кишилик аҳолисидан 142 минг киши бутунлай ишсиз эди.

(ТАСС).

ТАРЖИМОН КОМПЬЮТЕР

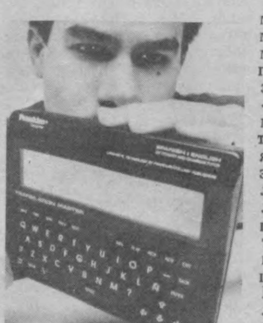

Америка Қўшма Штатларининг Лас-Вегас шаҳрида яқинда ўтказилган электрон машиналарнинг қишки ярмаркасида жуда кўпчилик мамлакатлардан келтирилган компьютерлар намойиш этилди. Улар орасида «Франклинкомпьютер» фирмаси томонидан ишланган таржимон компьютерларнинг янги хиллари ҳам намойиш этилди. Ғоятда мўъжаз ишланган ана шу аппаратда кўплаб программалар жой олган. Чунончи орфография, талаффуз этиш, тиллардаги келишикларнинг турланиши мукаммал жойлашган. Бунда инглиз ва испан тилларидаги 250 мингдан ортиқ сўз бор. Компьютернинг нархи 299 долларни ташкил этади.

Суратда: таржимон-компьютер.

АП—ТАО телесурати.

ЯЙЛОВДА БАҲОР

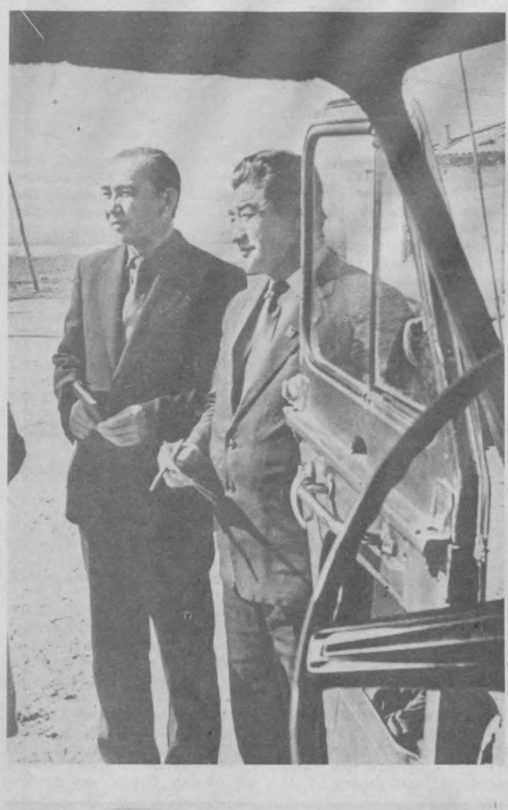

Баҳор келди, ям-яшил яйловга. Ҳа, ҳазрати чўпон юртида наврўз нафаси кезмоқда. Зумрад қир ҳавоси одамни энтиктиради. Паға-паға баҳор булутлари орасидан қуёш мўралайди. Енгил шабада майсаларни майин сийпалаб ўтади. Ҳудудсиз адирда барра ўтларни чимдилаётган қўй-қўзиларнинг маърashi эшитилади. Ҳалқа-ҳалқа бўлиб ёйилаётган сурув ортидан аста одимлаётган яйлов баҳодирининг ҳайқириғи янграйди.

— Қуррей-қур! Ҳа, жонивор...

Қўйчивонлар ҳаётида ҳаяжонли, масъулиятли дамлар — тўл олиш мавсуми қизғин. Чўпон ғалвирни сувдан кўтармоқда.

Шу кўклам кунларида Фориш районидаги «Фориш» совхози отарларида ҳам ана шундай жўшқин, яратувчанлик меҳнатининг гувоҳи бўлиш мумкин.

— Отаримизда 600 бош совлиқ бор, — дейди совхоз бош чўпони Яраш ака Маматов. — Бу йил ҳар юзидан 100 тадан қўзи олишни мўлжаллаяпмиз. Чўпон-чўлиқларимизнинг шу кунлардаги шашти, шижоати сўзимизнинг устидан чиқишимиздан далолат беради.

Бош чўпон узоқ-узоқларга тикилганича бир нафас сукутга чўмди.

— Табиат ҳар йили қарашавермайди. Ўтган йили қўйларни сақлаб қолиш осон бўлмагандир, албатта? — сўраймиз чўпондан.

— Бундай оғир келган йилни эслай олмайман, — унинг юзи жиддийлашди. — Апрель ойининг охирларидаги қаттиқ совуқ анча гаранг қилди. Оз-моз чиқит ҳам бўлди. Чўпон ўзидан ўтганини ўзи билади. Нима лозим бўлса, ҳаммасини бажардик. Қўйлар омон қолса бас, дедик.

Яраш ака жон куйдириб сўзларди. У суҳбат давомида ўз касби, яйлов муаммолари, ўт-ўланлар хосияти, яна бошқа қизиқарли мавзулардан ҳикоя қилди. Қулфи-дили очилиб, юрагининг тубидаги фикрларини ҳам тўкиб солди.

— Чўпонликка болаликдан меҳр қўйган одам бошқача ўсади. Шу атрофдаги яйловларни у бошидан бу учигача кўп марталаб кезганман. Ҳар бир сўқмоғи, буруми, сойигача ёд бўлиб кетган. Яйловни билмаган чўпон таёқ кўтариб мол изидан юрмасаям бўлади. Масалан, эрта баҳорда қирда аввал майса униб чиқади, у вақти ўтиб сарғайгач, қўнғирбош, кейин қашқайўнғичқа ўсади. Қўй сезгир, зарарли ўтни емайди. Ўтлатишда шуларга эътибор бериш керак. Қўйларни яйратиб боқиш чўпондан кўп маҳорат талаб қилади. Юриб ўтлаётган қўй узоқ дам олса, терлаб турган ўпкасини совуқ олади. Бунга, айниқса, қиш пайтида эҳтиёт бўлиш зарур. Ёзда сурувни ёйиб боқишнинг ҳам фойдаси оз эмас. Жуни куймайди. Қишда қўйларни иссиқ қўраларга кун бўйи қамаб қўйишнинг иллати ёмон. Буни ҳис қиладиган чўпон сурувни яйловга олиб чиқади. Қўлдан берганга қуш тўймас, дейдилар. Улар яйловдан ҳам ўт-ўлан излашади. Совлиқларни юргазиб туриш эса чўпонга ҳам қарз, ҳам фарз. Хуллас, яхши чўпон қўйнинг раъйига қарайди, онгсиз жониворни таёқ билан уриб, бақириш ярамайди. У ҳам меҳрга муҳтож.

Чўпон ҳақ гапни айтди. Ўз касбини севмаган, жониворларга меҳр қўймаган одам яхшиси қўй кетидан таёқ кўтариб юрмагани маъқул. Чунки, овлоқ яйловларда қўй боқишнинг не-не машаққатлари бор. Айниқса, қўйлар қўзилаётган паллада ташвиш янаям ортади. Умуман, чўпон-чўлиқда тиним деган нарсанинг ўзи йўқ. Ана шу қийинчиликларга бардош бериб, ёзнинг жазирама иссиғию қишнинг қаҳратон совуғини татиб, чўпонлик касбининг қувонч ва ташвишларини бошидан кечирган кишигина ҳақиқий яйлов соҳиби бўла олади.

Фориш уфқларга туташиб кетган бепоён яйловлари-ю, кифтини кериб турган олмос тоғлари, ранги кўзни қамаштирувчи қоракўлни асрлардан асрларга олиб ўтиб то ҳозирги кунларгача етказган моҳир қўйчивонлари билан машҳурдир. Ана шу олис гўшаларда наврўзи олам ҳукм сурмоқда. Кўклам тантана қилаяпти. Бу ҳақиқий чўпон баҳоридир.

И. АЛИМОВ.

СУРАТЛАРДА: 1. Моҳир чўпон Э. Мўминов. 2. Район партия комитети ходими Ю. Мўминқулов ва совхоз партия комитети секретари Ш. Шокиров. 3. Совхоз касаба уюшмаси раисаси Я. Шоисоқова қаҳрамон она М. Каримбекова билан суҳбатлашмоқда. 4. Қўй-қўзилар яйловда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

Босилмаган хатлар изидан

ҲАҚЛИ ТАЛАБ

Муборак районидан йўлланган, қирқ олти киши имзо чеккан шикоят хатида «ВЛКСМ 60 йиллиги» совхозида турмуш маданияти пастлиги, қишлоқлар ободончилигига эътибор берилмаётганлиги ҳақида сўз юритилган эди. Қуйида халқ депутатлари Муборак район Совети ижроия комитетидан олинган расмий жавобни эътиборингизга ҳавола қиламиз:

Шикоят мутасадди вакиллар иштирокида жойнинг ўзида ўрганиб чиқилди. Унда билдирилган эътирозлар ўринли. Мавжуд камчиликларни бартараф этиш, меҳнаткашларнинг ҳаётий талабларини қондириш юзасидан тегишли тадбирлар белгиланди. Чоретим қишлоғи йўлларини асфальтлаштириш 1990 йил планига киритилган. Бу ерда жойлашган бошланғич мактаб қайта жиҳозланди. Янги магазин, мактаб биноси қуриш кўзда тутилмоқда. Ҳозир лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрланаяпти.

Чоретим ва бошқа қишлоқларда ичимлик сув камчиллиги тўғри. Аҳолини тоза сув билан таъминлаш учун махсус транспорт ажратилган.

ЁРДАМИНГИЗГА МУҲТОЖМАН

«Ҳурматли редакция! Мен қишлоқ хўжалиги техникумини тугатганман. Колхоз трактор паркида ҳисобчи-диспетчер эдим. Меҳнат отпускасидан қайтсам, ишдан бўшатилганимни айтишди. Уч ойдирки бекорчиман. Илтимос, адолатни тиклашга ёрдам беринглар...».

Халқ депутатлари Паст Дарғом район Совети ижроия комитети Куйбишев номли колхоз аъзоси А. Ражабовнинг аризаси юзасидан текшириш ўтказди. Маълум бўлишича, у штат қисқарганлиги муносабати билан ишдан бўшатилган. Аризачининг талаби қондирилди. Унга бекор юрган ойлари учун ҳақ ундириб берилди. А. Ражабов ҳозир колхоз трактор паркида механик бўлиб ишламоқда. Текшириш якунидан рози.

Бу ҳақда халқ депутатлари район Совети ижроия комитети редакцияга хабар қилган.

ИЖАРАЧИ ҲАҚМИ?

Ҳозирги кунда бригада, оила, звено пудрати ҳақида кўп гапирилаяпти. Ижара муносабатлари муайян муаммоларни ҳам келтириб чиқармоқдаки, бундан кўз юмиш қийин. Андижон пахтачилик институти ўқув-тажриба хўжалиги ижарачиси А. Азимовнинг мактуби ана шу мазмунда эди. У ўзига тўланган иш ҳақидан норозилигини баён қилиб, масалани ойдинлаштиришда ёрдамлашишимизни сўраган.

Область агросаноат комитети раиси Б. Олимжонов имзоси билан олинган жавобдан маълум бўлишича, Абдуфаттоҳ Азимов 1988 йилда оила аъзолари билан 3 гектар майдонда деҳқончилик қилган. Шартнома бўйича ана шу ердан 88,2 центнер пахта ҳосили етиштириши лозим эди. Бу пул ҳисобида 5.841 сўмни ташкил этади. А. Азимовга 1.710 сўм миқдорида йиллик иш ҳақи белгиланган.

Оила аъзолари яхши меҳнат қилиб, белгиланган топшириқни 101,4 фоизга адо этдилар. Лекин етиштирилган ҳосил паст сортларга сотилганлиги сабабли ялпи даромад 5.501 сўм 83 тийинни ташкил этди. Бу кўзда тутилганидан кам. Етиштирилган маҳсулот ҳисоб-китоб қилинганда, оиланинг ўртача даромади 1.611 сўмга тўғри келди. Ҳолбуки, йил давомида ижарачиларга 1.835 сўм ёки белгиланганидан 224 сўм ошиқча ҳақ тўланган. Бундан ташқари А. Азимов йил якунига кўра барча ишчилар қатори 150 сўм мукофот пули олган.

Хулоса шуки, самара меҳнатга яраша бўлиши учун ижара муносабатларини тўғри йўлга қўйиш, аниқ ҳисоб-китоб юритиш, деҳқонлар ўртасида тушунтириш ишларини кучайтириш лозим. Ана шунда юқоридагидек норозиликларга йўл қўйилмайди.

ДАРОМАДГА ҚАРАБ БУРОМАД

ТУРМУШ ҚАЛАЙ, ДЕҲҚОНИМ?

Давлат шартномасини бажариш қонун бўлса-да, ҳозир у ёки бу илғор хўжаликда ҳар гектар майдондан олинган ҳосил, машинада терилган пахта ёки рентабеллик даражаси билан бировни ҳайратда қолдириш қийин. Деҳқон ёки чорвадорнинг турмуш фаровонлигини ошириш учун нима ишлар қилинаётганлиги, уларнинг ойлик маоши қанча, олдинги йилдагидан неча сўмга кўпайганлиги, хўжаликнинг давлат банкидаги ҳисобида маблағи борми ёки у йил бошиданоқ қарз олишни бошладими, деган масалалар кишини кўпроқ қизиқтиради. Бу табиий, албатта. Пахта хирмонлари тоғдек юксак бўлса-ю, деҳқон даромади бир ерда депсиниб турса, чорва моллар маҳсулдорлиги ошаётгани ҳолда чорвадорнинг ойлик маоши юз сўмдан нари-бери бўлса, бу нима деган гап? Қумқўрғон районидаги «Пахтакор» совхозида бўлганимда масаланинг ана шу томонлари билан қизиқдим. Қизириқ чўлидаги бу совхознинг ташкил этилганига ўн йилдан кўпроқ вақт бўлаяпти. 2.600 гектар суғориладиган ерда деҳқончилик қилинади. Шундан 2.160 гектари пахта етиштиришга ажратилган. Бултурги шароитда ҳам деҳқонлар дуруст натижаларга эришдилар: 6.480 тонна ўрнига 6.674 тонна 9871-И навли қимматбаҳо хом ашё топширишди. Ҳосилдорлик 30,9 центнерни, ялпи даромад 9 миллион 136 минг сўмни, соф фойда эса 3 миллион 76 минг сўмни ташкил этди. Йил бошида хўжаликнинг давлат банкидаги ҳисобида 3,2 миллион сўм пули борлигини ҳам алоҳида таъкидлашга тўғри келади, чунки ҳисобда шунча маблағ туришининг ўзи совхоз тарихида биринчи марта.

Ўтган йилдан бошқа тармоқлардаги сингари пахтачиликда ҳам оилавий пудрат жорий этилган эди. Барча оилавий звеноларда топшириқ уддаланган бўлса-да, меҳнат коллективи кенгашида бу усулдан тўла қониқиш ҳосил қилинмаганлиги аён бўлди: агротехник тадбирларни ўз вақтида, сифатли ўтказишда жиддий қийинчиликлар туғилди. Бир оилавий звенода меҳнат қиладиган 10—15 киши ҳар гектар ер ҳисобидан 800—850 сўм иш ҳақи олишган бўлса-да, уларнинг ҳаммаси ҳам далада чинакамига меҳнат қилди, деб бўлмайди. Маҳаллий ўғит чиқариш, сув йўлларини тартибга келтириш, чопиқ, айниқса, ҳосил йиғим-терими пайтида жиддий қийинчиликларга дуч келинди. Масалан, Тўхта Қултоев, Абдулла Мамаңазаров, Мирза Қурбонов, Эшбой Тўраев бошлиқ оилавий звеноларда режани қоплайдиган даражада ҳосил етиштириш ёки пахтани териб олиш осон кўчмади. Шунинг учун ҳам жорий йил бошидан эътиборан хўжаликда яна бригада пудратига қайтишга тўғри келди. Боиси ҳар бригадада 30—40 киши меҳнат қиладиган бўлса, коллектив бошлиғи уларнинг кундалик ишга чиқишини, белгиланган меҳнат нормаларини қандай бажараётганликларини назорат қилиш имконига эга бўлади. Иш ҳақи рўйхатда қайд этилган аъзоларга эмас, балки ҳақиқатан ҳам далада меҳнат қилаётганларга тўланади.

Хўш, хўжаликда йиллик пахта тайёрлаш планининг ортиғи билан бажарилиши деҳқонларга нима бераётир? Ҳисобчи ва иқтисодчилар йил якунида таҳлил этган рақамларга кўз югуртирсангиз, бу ҳақда муайян тасаввурга эга бўласиз. Совхозда меҳнат қилаётган 1.350 кишининг ўртача ойлик маоши 260—270 сўмни ташкил этмоқда. Бу район ёки областдаги кўпгина хўжаликлар кўрсаткичлари билан таққосланадиган бўлса, ёмон эмас, албатта. Совхоз меҳнатчилари бултурги иш натижалари эвазига бир сўм асосий иш ҳақига 1 сўм 15 тийиндан қўшимча олишади. Ортиқ Тошболтаев, Мақсум Ҳазратқулов, Қурбон Шукуров, Хўжамқул Эрниёзов, Панжи Ортиқов, Эшқул Соатов етакчилик қилган оилавий звенолар аъзолари эса бир сўм иш ҳақига 1 сўм 35 тийин, ҳатто баъзилар 1 сўм 75 тийиндан қўшимча ҳақ олдилар. Бундан ташқари, бултур 648 кишига 105 минг 850 сўм миқдорида моддий ёрдам кўрсатилди. Мукофотлар учун 106 минг сўм маблағ сарфланди. 45 киши хўжалик ҳисобидан туристик саёҳатларга юборилди. 54 кишига даволаниш учун санаторийларга йўлланма берилди. Янги йилнинг ўтган бир ойида эса 186 кишига 13,6 минг сўмлик моддий ёрдам кўрсатилди, 29 киши хўжалик ҳисобидан Иттифоқимиз шаҳарларига саёҳатга кетди. Кўкламги экиш ишлари бошлангунгача яна ўттиз киши саёҳатга боради. Бунинг ўзигина эмас, чўлқуварлар турмуш фаровонлигини яхшилаш соҳасида амалга оширилаётган бўлак тадбирлар ҳам диққатга сазовор. Ҳозир совхоз маркази аҳолиси водопровод суви билан таъминланди. Энди бешта агроучасткада истиқомат қилувчиларга ҳам қувурларни улаб, ичимлик сув етказиб бериш режаси амалга оширилмоқда. Қишлоқларни газлаштириш бўйича 40 минг сўмлик, совхоз маркази ва участкаларни тўлиқ радио ва телефонлаштириш учун 80 минг сўмлик лойиҳа ҳужжатлари тайёрланган. Соатига ўн кишини қабул қилиши мумкин бўлган шинам ҳаммом қурилиб, ишга туширилди. Қишки томошахона қурилиши жадал олиб борилаётир. Иккита ўрта, битта саккиз йиллик мактаб бинолари қурилиб, ишга туширилиши натижасида болаларни транспорт воситасида ташиб келтириш, уйларига элтиб қўйиш барҳам топди. Сўнгги уч йилда 90 оила янги уйларга кўчиб кирди. Республика партия ва ҳукуматининг қарорига биноан шу йилнинг ўзидаёқ 230 оилага 0,15 гектардан томорқа ўлчаб берилди.

— Бандихон кенгликлари тупроғи азалдан унумдор бўлган, — дейди совхоз директори Эшмамат Маматқулов. — Янги ўзлаштирилган ерда қисқа вақтда пахта ҳосилдорлиги ўттиз центнердан ошганлигининг ўзи ҳам фикримизнинг далили. Лекин биз ердан тўғри фойдаланишимиз, унумдор ерни оёқости қилмаслигимиз керак. Ер тўғрисидаги қонунни ўқиб чиққач, бундан кейин ерга тўраларча муносабатда бўлиш жиноят, деган фикрга келдим. 2600 гектар ана шундай суғорма ерда совхоз ташкил этилиб, пахта ва бошқа экинлар етиштирилса, бу ер бир йилда уч-тўрт маротаба тўйиб сув ичса-ю, оқава сув қаёққа кетиши ҳеч кимни ташвишга солмаса, буни қандай тушунмоқ керак? Бундан ўн йил муқаддам бу ерда тўрт-беш метр чуқурликдан ер ости суви кўринган бўлса, ҳозир бир метр қазимасингиздаёқ чиқаётир. Демак, ернинг ҳолати бузилаяпти. Совхоз боғи қурий бошлади. Ҳали ҳам вақт бор, деб ёпиқ дренажлар қуришга киришдик. Ҳар йили 400 гектар ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилаймиз.

Маҳсулот етиштиришни кўпайтириш, ҳар гектар суғорма ер кўпроқ даромад келтиришига эришишни мақсад қилиб қўйганмиз. Акс ҳолда қишлоқда яшаб, меҳнат қилаётганлар турмушини фаровонлаштириш мушкул. Шу ўринда матбуотда пахта яккаҳокимлиги тўғрисида билдирилаётган фикрларга ўз муносабатимни билдирсам ноўрин бўлмас. Масалан, ҳозир бизнинг хўжалигимизда бир гектар пахтазор 4—4,5 минг сўм даромад келтираяпти. Деҳқон етиштирган пахтанинг эгаси ҳам аниқ. Бир гектар сабзавот ёки полиз маҳсулоти етиштирилган ердан келаётган даромад эса минг сўмга ҳам чиқмаяпти. Сабаби — етиштирилган ҳосилга эгасизларча муносабатнинг ҳукм суриши. 6 минг тонна пахта топшириш ташвишидан минг тонна сабзавот ва полиз маҳсулотлари топшириш ўн чандон қийин. Маҳсулотни қабул қилиш, қайта ишлаш, унга тўланадиган ҳақни оширмасдан туриб, сабзавот ёки полиз маҳсулотлари етиштиришни кўпайтирайлик, деб жар солиш ортиқча.

Эшмамат Маматқулов хўжаликка раҳбарлик қилаётганига уч йилдан кўпроқ вақт бўлди. Тўғри, совхоз аҳли меҳнатсевар, деҳқончиликда суяги қотган кишилар. Лекин бугунги кунда ана шундай фидойи халққа етарли ғамхўрлик қилмасдан, зарур меҳнат шароитлари яратмасдан ишда олға силжиш қийин. Хўжаликнинг ташкил этилганига ўн йилдан кўпроқ вақт бўлишига қарамасдан, шу пайтгача марказий ремонт устахонаси, чорва моллари учун қишки бино йўқ эди. Бултурдан бошлаб 490 минг сўмлик қурилиш-монтаж ишлари бажарилиши кўзда тутилган марказий ремонт устахонаси барпо этилаяпти. У ўтган йилиёқ фойдаланишга топширилиши лозим эди. Афсуски, қурувчиларга кўз тикиб, хўжалик техникалари яна қор-ёмғир остида қолди. Қишлоқ хўжалиги машиналарини кўкламги экиш мавсумига тайёрлашда слесарлар ҳар томонлама қийинчиликларга дуч келишмоқда. Чорва моллари ҳозирча совхоз ишчиларининг ўзлари қуришган қўлбола молхонада боқилаётир. 400 бош сигирга мўлжалланган комплекс молхона қурилиши 1991 йил планига киритиладиган бўлди. Қишлоқ йўлларига асфальт ётқизиш бўйича режалаштирилган ишларнинг амалга оширилиши эса кўп ҳолларда қурувчиларга боғлиқ бўлиб қолаётир. Бултур 8 километр йўлга асфальт тўшаш учун 200 минг сўм маблағ ажратилган эди. Афсуски, йўл қурувчилар ҳатто бир чақирим йўлни ҳам қўлдан чиқаришмади. Хўжалик раҳбарияти, бошланғич партия ташкилоти социал муаммоларни бирин-кетин ҳал қилиш тадбирларини белгилашаяпти. Бу ишларни бажариш учун маблағ ҳам етарли, фақат қурувчилар ёрдамига кўз тикилаяпти.

Жорий йилда социал масалалар учун хўжалик маблағидан бир миллион сўм, бешта уй қурилишига давлат бюджетидан 200 минг сўм, қишки томошахона қурилиши учун 150 минг сўм ажратилди. Бошқа хўжаликлар ҳам ихтиёридаги маблағлардан самарали фойдаланишга эришиш лозим. Ёки ҳозиргача такрор-такрор айтилаётган яна бир масала бор. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари давлат харид баҳоси паст. Нима учун Ўзбекистонда етиштирилган пилланинг баҳоси мамлакатимизнинг бошқа регионида етиштирилганидан арзон бўлиши керак? Нима учун биз бир килограмм мол гўштини давлатга икки сўмдан, Болтиқбўйи республикалари хўжаликлари эса тўрт сўмдан сотиши лозим? Республика ихтиёридаги чигит қобиғи, кунжаранинг бор-йўғи ўн фоизи ўзида қолади. Чорва молларимиз маҳсулдорлиги эса паст. Зотли сигирларимиздан соғиб олинаётган сут зўрға уч минг килограммдан ошаяпти. Ҳолбуки, шимолий зоналарда концентрат озуқа таъминоти яхши бўлганлиги учун маҳсулдорлик хийла юқори. Озуқа таъминоти 25—30 фоиздан ошмайди. Боз устига, чорвадорлар маоши ниҳоятда кам. Мен шу ўринда бир мулоҳазани ўртага ташламоқчиман. Қайта қуришни амалга оширишимиздан мақсад меҳнаткаш халқимиз турмуш фаровонлигини ошириш. Шундай экан, уларнинг фаровонлигини кўтариш учун ойлик маошни юқоридан қуйига эмас, қуйидан юқорига ошириш мақсадга мувофиқ. Ҳозир-чи, партия, совет ташкилотлари ходимларининг ойлик маошлари керагидан ҳам ортиқ оширилдию, бечора деҳқон, чорвадорники эса бояги-боягидай. У бир ойда 100 сўм маош олиш учун осмон қадар баланд иш нормасини бажаришга мажбур. Толиқиш, соғлигини йўқотиш худди шундан келиб чиқмайдими?

Март ойидан бошлаб хўжаликдаги кам даромад қилувчи оилаларга хўжалик ҳисобидан 50 сўмдан қўшимча ҳақ тўлашга қарор қилинди. «Арғамчига қил қувват» деганларидек, шунинг ўзи ҳам кўпгина оилаларимизда озми-кўпми ўзгариш яшиши мумкин. Ҳозир мактабларда ўқиётган 670 нафар 1—5 синф ўқувчиларига ҳар куни 135 килограмм сут етказиб берилаяпти.

Ҳа, «Пахтакор» совхози деҳқонлари шу кеча-кундузда давлатга 5800 тонна пахта, бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етказиб бериш ниятида баҳорги дала юмушларини уюшқоқлик билан бошлаб юборишди. Ўзгача бўлиши мумкин эмас. Чунки, хўжалик раҳбарлари элнинг ташвишида, улар одамларнинг бугун кечагидан, эртага эса бугунгидан ҳам фаровонроқ яшашлари учун қайғуришаётир.

Б. КЕНЖАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ЎЗБЕКИСТОН БЎЙЛАБ

Термизда В. И. Ленин номли Совет болалар фондининг Сурхондарё бўлими ташкил қилган хайрия слёти бўлиб ўтди. Унда турли ёшдаги ва касбдаги кишилар — ишчилар ва хизматчилар, мактаб ўқувчилари ва студентлар, уруш ветеранлари, пенсионерлар, дин вакиллари иштирок этдилар. Слёт бўлиб ўтган область музикали драма театрида харидоргир саноат моллари кимошди савдоси ўтказилди, бадиий ҳаваскорлик коллективининг концерти бўлди. Бундан тушган пуллар болалар фондига ўтказилди. Лекин асосий маблағ коллективлар — корхоналар, ташкилотлар, муассасаларнинг ҳамда слётга келган айрим кишиларнинг ихтиёрий хайр-эҳсонларидан ташкил топди. Маълум мақсад учун қилинган хайр-эҳсонлар ҳам бўлди. Масалан, область маданият бошқармаси Бойсун болалар уйи учун 1200 сўм пул берди. Область болалар кутубхонаси ҳам шу болалар уйига мингдан зиёд турли китобларни жўнатади. Хайр-эҳсонлар жами юз минг сўмдан ошиб кетди.

* * *

Кегайлиликлар ўтган йили ярим гектар майдонда ўзлари барпо этган боққа мажнунтол ва туядарахт кўчатлари ўтқаздилар. «Наврўз» байрами арафасида дам олиш куни ўтказилган шанбаликка ёшу қари чиқди. Район марказидаги янги боғни уруш ва меҳнат ветеранлари маҳаллий кенгаши билан район комсомол комитети ўз оталиғига олди. Фашизм устидан қозонилган Ғалабанинг 45 йиллиги арафасида бу ерда Улуғ Ватан уруши йилларида ҳалок бўлган юртдошлар хотирасига ўрнатилган ёдгорликнинг тантанали очилиш маросими бўлади.

* * *

Фарғона область ижроия комитетининг тоғ этагидаги хушманзара Водил посёлкасида жойлашган ҳашаматли меҳмонхонаси ўнлаб йиллар давомида Москва ва Тошкентдан келган юқори мартабали меҳмонлар учун шинам манзилгоҳ бўлиб хизмат қилиб келган эди. Энди унинг вазифаси ўзгарди. Область партия комитети ва область ижроия комитетининг қарори билан бу ерда оналар ва болалар учун йил бўйи ишлайдиган 200 ўринли даволаш-соғломлаштириш профилакторийси ташкил қилинмоқда. Бино ремонтдан чиқарилиб, қайта жиҳозланганидан кейин собиқ меҳмонхона қишлоқ жойлардан келган дастлабки беморларни қабул қилади. Яна бир ҳашаматли бино — Фарғона область партия комитетининг сиёсий маориф уйини ҳам қайта жиҳозлашга қарор қилинди. Бу ерда ижтимоий-маданий марказ жойлашади.

* * *

Ўзбекистонда ҳарбий лекторлар ҳафталиги ниҳоясига етди. У совет халқи фашизм устидан қозонган Ғалабанинг 45 йилигига бағишланган эди. Шу сана муносабати билан Ўзбекистон ССР «Билим» жамияти Туркистон ҳарбий округининг сиёсий бошқармаси билан биргаликда тайёрлаган ўзбек ва рус тилларидаги лекциялар махсус туркуми ўтказилди. «Билим» жамияти ва Туркистон ҳарбий округи мутахассисларидан тарғиботчи гуруҳлар тузилиб, улар республика меҳнат коллективларида, мактабларн ва олий ўқув юртларида бўлдилар. Ташвиқотчилар Туркистон ҳарбий округи аскарларининг шонли жанговар анъаналари тўғрисида, армияда қайта қуриш қандай бораётгани ҳақида гапириб бердилар. Ёшлар Совет Армияси офицерларининг юртдошларимиз хизматни қандай ўтаётгани тўғрисидаги ҳикояларини катта қизиқиш билан тингладилар. Учрашувлар мулоқот шаклида, эркин фикр алмашинадиган давра суҳбати тарзида ўтди. Ҳафталик Фарғонада «Миллатлараро муносабатларни ривожлантиришнинг долзарб масалалари ва СССР Қуролли Кучларида ҳарбий-ватанпарварлик тарбияси» мавзундаги республика семинари билан тугалланди.

* * *

Ўзбекистон тинчликни ҳимоя қилиш комитети Ўзбекистондаги учта тинчлик музейининг халқаро фаолияти тўғрисидаги янги ҳужжатли фильмни суратга олиш учун ўн беш минг сўм пул ажратди. Фильм совет халқи фашизм устидан қозонган Ғалабанинг яқинда нишонланадиган 45 йиллигига бағишланади. Кинолентада йигирма йил илгари ташкил қилинган, республикадаги энг катта Тошкент тинчлик музейи ва республикадаги энг навқирон, атиги ярим йил аввал пайдо бўлган Саманта Смит номли болалар тинчлик музейининг фаолияти тўғрисида, шунингдек жаҳоннинг 50 мамлакатидан келтирилган 10 мингдан зиёд экспонатни тўплаган Самарқанд тинчлик ва бирдамлик музейининг иши ҳақида ҳикоя қилинади.

ИНСОН, ИМОН, ҚОНУН

ДАРДИМ ИЧИМДА ҚОЛДИ

Баҳорнинг тиниқ, салқин тонги ёришмоқда. Шаҳар аллақачон уйғонган, лекин гавжумлашгани йўқ. Олис районга бормоқчи бўлганим учун барвақт йўлга чиқдим. Бекатда ёлғиз турган кишига кўзим тушди. Танишга ўхшаб кўринди. Ие, Низомиддин ака-ку. Бу киши билан танишув тафсилотини кейинроқ айтарман. Ҳозирги фарз эрталабки насиба — салом-алик.

— Низомиддин ака! Ассалому алайкум.

— Ваалайкум ассалом. Ие, мухбир субҳу саҳарда илҳом излаб юрибдиларми?

— Комсомолободга кетаяпман.

Негадир суҳбатимиз узилиб қолди. Кутилмаган сукунат. Автобус ҳадеганда келавермади:

— Ишларингиз нима бўлаяпти, бирор янгилик борми?

— Э, ука, менинг дардим билан кимнинг қанчалик иши бор. Ўн тўрт йилдан бери елиб-югуриб илтижо қиламан. Мен фалончиларни жазолаб беринг, деб талаб қилаётганим йўқ. Зўравонлик билан чапланган қорани бир умр кўтариб юришим керакми? Ёшим олтмишдан ошган бўлса. Яна қанча куним бор, яратганнинг ўзи билади. Мени суд қилган Абдулҳай Муродалиевга ўша пайтда адолатли бўлинг, деб очиқ айтганман. Кейинчалик у киши ўз машинасида беш яшар қизни уриб юборди. Уни эса ишидан бўшатишди, холос. Ҳозир Избосканда адвокат бўлиб ишлаяпти. Қонун уларнинг қўлида-да. Суд жараёнида ёзилган протоколни сизга ҳам кўрсатишмади-ку. Сиз ҳақиқат бир кун қарор топишини айтиб, кўнглимни кўтардингиз. Мен эса яна кўксим доғлигича қолавердим. Билганлар-ку билар. Билмаганлар олдида пора олиб, пора берганлиги учун партиядан ўчирилган, тўрт йил қамалиб чиққан Низомиддин Нажмиддиновман. Инсонни майиб, мажруҳ қилиб қўйиб, бунинг устига арзини тинглашни истамаслик одати қайси жамиятнинг тартиботи эканини англаёлмай қолдим.

Бекатдаги суҳбат ҳамон юрагимни жизиллатади. Ўша жойда ўзимни бир нотовон ҳис қилдим. Сардафтарини варақлашни ихтиёр этдим. Эртаси куни Низомиддин ака мени бироз дили равшан кутиб олди. У ичини ёндираётган дардини сўзлади. Шундай хулосага келдим: қирқ, эллик йил наридаги хатоларни тузатиб, айбсиз марҳумларга оқ қоғоз берилаптию бугун сафимизда руҳи қийналиб яшаётган Низомиддин акага ўхшаганларнинг шикоятини ҳал этишни нима учун муаммо қилиб қолдириш керак?!

* * *

1975 йилнинг жазирама кунлари. Низомиддин ака навбатдаги меҳнат ҳордиғига чиққан бўлса ҳам олисроқ жойларга бориб дам олиш имконини қилолмади. Ҳеч бўлмаса Арслонбоб ота томонларга бориб, тоғ ҳавосига тўймоқчи бўлдию ўзбекчилик-да, рўзғор юмушларидан, оила ташвишидан ортинмади. Лекин шунисиям яхши. Андижонда одам зерикадими? Ҳар куни фарзандлари қошида бир дастурхон атрофида ўтиришга нима етсин.

Ўша куни 13 июль — якшанба эди. Хотини, ўғил-қизлари билан шаҳар айлангани тараддуд кўришарди. Афсуски, ўша кунги режалаштирилган оилавий сайр бўлмади. Низомиддин ака қамоққа олинди. Аввалига бирор тушунмовчилик бўлгандир, дея ўзини тинчлантирди. Қарашлар, қиёфалар, саволлар, муносабатлар жиддий.

Низомиддин ака республика Ички ишлар министрлигининг ер ости қамоғида 8 ой ётди. Бу даврда терговчилар ҳар хил йўллар билан унга руҳий тазйиқ ўтказишди, жисмоний қийноқларга солишди. Бошқа ҳибсга олинганларга нисбатан ҳам қонунда тақиқланган шундай усуллар қўлланилди. Уларнинг хоналарига ашаддий жиноятчиларнинг бемалол киришига йўл қўйилди. Айбланувчиларни ҳолдан тойгунча ўтириб туришга, оғзидан чиқиб кетгунча сув ичиришга мажбур қилишди.

— Бизга азоб берувчи ашаддий жиноятчилар ўзларини таништиришарди, — дейди Низомиддин ака. — Ростдан шундайми ёки исм-фамилияларини ўзгартириб айтишармиди буни билмайман. Менинг хонамга Алик Бранделис деган шахсни қўйишди. У ўзини ростми-ёлғонми шундай деб таништирди. Дастлаб терговчи талаб қилаётган кўргазмани беришимни маслаҳат берди. Кейин буйруқ бера бошлади. Бехос тургандим. Югуриб келиб сакради-да, икки оёғи баробар кўтарилиб кўксимга зарб билан тепди. Темир каравот остига кириб кетдим. Бақирдим, ҳеч ким ёрдамга келмади. Очиғини айтсам, у ерга тушкулик қилмасин. Қийноқлардан нима деса рози бўлиб кетасиз. Ўшандай азоблардан кўра тезроқ неча йилга бўлса ҳам қамалиб кетишни афзал кўрасиз.

— Қонунга хилоф иш тутилаётгани ҳақида шикоят қилмадингизми?

— Ёзганман. Чиқмаган жондан умид деганларидек, республика прокурори номига уч марта ариза ёздим. 1976 йил май ойининг бошлари эди. Мени Тошкент қамоқхонасидан Ички ишлар министрлигига олиб келишди. У ердагилар эса: «Қайта арз қиладиган бўлсанг жасадингни қамоқда чиритамиз», деган дағдаға билан яна қамоқхонага қайтаришди.

«Тошкент қамоқхонасида Саша деган бола тепиб оёқларимни шишириб юборди. Қўлимни папирос билан куйдиришди. Оғзимдан тўртта тилла тишимни чиқариб олишди. Сўнг ўзи ариза ёзди: Исмоиловга пул берганман деб. Бу фамилияларни қаердан топишган билмайман. Мен қўл қўйиб бердим. Шикоят ёзганимдан кейин қамоқхона бошлиғининг ўринбосари шифохонага чақириб, тишимнинг учтасини қўйдириб, дафтарига ёзиб қўйди. Терговчи Красиловский келиб, қалай ишлар, деди. Мен бўлган воқеаларни айтиб бердим. «Агар мен айтган протоколга қўл қўймасанг, бундан ҳам ёмон бўлади», деб огоҳлантиришди. Очиққа чиқиб, куйган еримни расмга олдириб, судда қатнашган прокурор Тўхтасиновга топширганман».

С. Ҳожиматовнинг суд мажлиси протоколида қайд қилинган кўргазмасидан.

«Мени қийнашгани учун Нажмиддиновга 50 сўм қарз берганман, дедим. Аслида берган эмасман. Менинг оилам умуман Нажмиддиновни танимайди. Уйимга Қодиров деган одамнинг ўғли келди. «Мен Салимжоновага 300 сўм бердим, дедим. Шуни сиз тасдиқлаб беринг», деб. Мен рози бўлмадим. Менга кўрсатилган аризани ўз қўлим билан ёзган эмасман. Уч кун қамоқда ётиб қийноқ остида нима деса қўл қўйганман. Учинчи қаватда тўрт киши урган. Мени мажбуран имзо чектиришган».

М. Қўлдошевнинг суд мажлиси протоколида қайд қилинган кўргазмасидан.

Шундай яроқсиз усул қўлланилаётганлигидан ўша пайтдаги республика Ички ишлар министрлиги тергов бошқармаси раҳбарлари бехабармиди, дерсиз. Нега бехабар бўлсин. Кўргазма текстини ёддан билишса, кимнинг устидан гувоҳлик беришларини айтиб туришса, аризаларни ўзлари ёзиб, айбланувчиларга фақат қўл қўйдирса, рози бўлмаганларни куйдирса, саваласа, тишларини суғуриб олса... Хўш, уларга Низомиддин ака ва бошқаларнинг айбига иқрор бўлиши нима учун керак? Нега асабийлашиб дўппослашади. Айбланувчи шўрликлар нима қилсин? Жисмоний абгорлаштиришга бир кун чидар, икки-уч кун чидар. Одамнинг танаси темирдан эмас-ку. Хуллас терговчилар айбланувчиларни иш юзасидан манқуртга айлантиришга муваффақ бўлишди.

Руҳий ва жисмоний тазйиқлар, дўқ-пўписа, қийноқлар билан ўтказилган терговнинг оғир кунлари ортда қолди. Суд мажлиси бошланди. Қўл учида, омонат тикилган чоклар сўкилиб кетди. Қўрқувдан берилган кўргазмалар ҳам аслиятга қайта бошлади. Суднинг ҳар бир мажлисини республика раҳбарлари кузатиб туришган эди. Буни сир сақлаш қийин бўлди. Кетма-кет жиринглаган телефонлар фош қилиб қўярди.

Суд мажлисидаги айрим кўргазмалар ўн икки йиллик тарихга айланиб қолган. Лекин ёзувлар ҳали нурсизланмаган, шоҳидлик берганлар ҳаёт. Келинг, яхшиси ўша гувоҳларнинг кўргазмаларини яна бир эшитиб кўрайлик. Уларнинг баёнотларидан қандай фикрни англаш мумкин? Низомиддин аканинг суд ҳукмидан норозилиги ҳам худди шу нуқталарда намоён бўлади. Шундай эмасми?

— Ҳа-ҳа. Шундай. Тўғри пайқабсиз. Суд мажлислари ёзилган протоколга чиқарилган ҳукм қарама-қарши. Ҳеч ким томонидан айтилмаган сўзларни айтилди, деб айб қўйган, — дейди Низомиддин ака жонланиб.

— Шу қарама-қаршиликка далиллар келтира оласизми?

— Истаганча. Масалан, ревизор Валентин Александрович Хан суд мажлиси протоколининг 453—456-бетларида ёзилган кўргазмасида шундай деган: «Нажмиддинов жавобгар шахс бўлиб ишлаган эмас. Товар бериш ёки товар ўрнига пул бериш ҳуқуқига эга эмас. Умуман Нажмиддинов жавоб бермаслиги керак. У ревизия актига қўл қўймаган». Ҳукмда эса бунинг тескариси ёзилган.

Айблаш фикрида шундай хулоса чиқарилади:

«Нажмиддинов Низомиддин қуйидагиларда айбланади. Андижон область савдо базасида катта товаршунос бўлиб турганида, шу базанинг бошлиғи Салимжонова, унинг ўринбосари Бобилева, катта товаршунос Азимов, «Узтекстильторг» идораси бошлиғи Аъзамов, унинг ўринбосари Штерн, бўлим бошлиқлари — Султонов, Рубенов, Марғилон ипак комбинати базаси директори Купреевлар билан жиноий тил бириктириб, доимий равишда пора олиш билан шуғулланган. Шундай қилиб Нажмиддинов 1969—1975 йиллар давомидагина 44570 сўм пора олган. Шу жумладан у: Салимжоновага — 16432 сўм, Бобилевага — 10500 сўм, Азимовга — 4250 сўм, Аъзамовга — 200 сўм, Қодировга 100 сўм, Султоновга — 200 сўм, 2 дона покривал, Рубеновга — 300 сўм пора берган».

— Дастлабки терговда бу даъволар етарли исботланмагани учун мана шу айблар зиммангиздан соқит қилинган-ку.

— Лекин суд бошқа йўлини топиб ҳукм чиқарди. Ўз раҳбарларим орқали, яъни уларнинг воситачилигида республикадаги раҳбарларга пора берганликда жиноятчи деб айблади. Бу даъвони ким тасдиқлаган — булар менга қоронғу. Собиқ обком секретарини айбдор қилиш кимгадир керак экан-у калтак бизнинг бошимизда синди. Ўйлаб кўринг, улар киму Андижоннинг бир бурчагида яшаётган мен кимман. Ана шуни айтадиларда «ҳалвони ҳоким ейди, калтакни етим» деб. Ўша казо-казоларнинг сўзи ерда қолмасин, деб менга тўрт йил қамоқ жазосини беришди.

— Партия ишингиз нима бўлган?

— Ўчирилганман. Лекин партбилетимни берганим йўқ. Ҳамон ўзимда. Бу тўғрида КПСС XXVII съездига ҳам ёздим. Аризам область партия комитети қошидаги партия комиссиясига юборилди. Парткомиссия йиғилишида область прокурорининг ўринбосари, сен ўзингни айбим йўқ деяпсанми, деб дўқ урди. Кейин аризам республика парткомиссиясига юборилди. Шундан сўнг республика Олий судидан жавоб келди. Унда, суд мажлиси протоколи билан ҳукм ўртасида тафовут кўринмайди, айбингиз Салимжонова, Бобилева, Азимов, Отабоев ва ревизор Хан, военторг вакили Шахназароваларнинг кўрсатмалари билан исботланади, дейилган. Ўша ҳужжатларни варақлаб чиқиб шундай жавоб ёзганларида ҳам алам қилмас эди. Мана, ўн тўрт йилдан бери дардимни ичимга ютиб яшаяпман. Ҳозир бадиий буюмлар фабрикасида иқтисодчиман. Охири область судидан ижозат олиб, суд мажлиси протоколини ўзим ҳижжалаб ўқиб чиқдим. Ана шунда суд мажлиси протоколи билан ҳукм қарама-қарши эканлигига тўла ишондим. Бу фикримга протокол билан танишган суд секретари ҳам батамом қўшилди.

«Суд протоколида гувоҳларнинг сўзлари (олийжаноб, ҳақиқат сўзлари) ҳукмга киритилмай, акси ёзилган. Суд мажлиси протоколига ҳақиқий сўзлар ёзилганлиги учун ҳукмда чиқарилган ажрим сўзлар бир-бирига қарама-қарши. Мажлис протоколи тўғри ёзилган.

Суд секретари Т. КАМОЛИДДИНОВ».

Низомиддин аканинг жиддий, аммо ғамгин кўзлари бирор жўяли жавоб ёхуд маслаҳат кутиб менга анчагача тикилиб қолди. Унинг унсиз нидосини англаб турсам ҳам, таскин бўларли гап тополмасдим. Ахир, отам тенги одамга нима ҳам деб маслаҳат бера оламан. Ахир, оппоқ сочини, пешонасидаги бевақт тушган ажинларини бир каромат билан ўзгартириб юбориш қўлимдан келармиди?! Юрагини ғажиётган оғриқ бутун вужудига етиб турибди. Негадир, унинг ер ости ҳибсхонасида кўкрагига зарб билан тепки еб кўксини чанғаллаб қолган қиёфаси кўз олдимга ялт этиб келди. Дунёда энг инсонпарвар деб аталган совет қонунини оёқости қилиб, обрўйини тўкаётганлардан нафратландим. Исботлашга кучинг, билиминг етмаса ваҳшийлашиб кетасанми, нодон!

Ҳамсуҳбатимга гарчи бирор амалий ёрдам кўрсатиш қўлимдан келмаса ҳам, ўша 1978 йил 19 апрелдаги область судининг мажлиси протоколини олиб кўраман, уни суд томонидан чиқарилган ҳукм билан солиштираман, агар чиндан ҳам қарама-қаршилик борлигига ишонсам унинг ҳузурига қайтиб бораман-да, сиз ҳақ экансиз, деб айтаман, деган фикрга келдим. Шундай қилсам, унга зора озгина бўлса-да, тасалли бўларман, дея ўйлай бошладим. Мана шу ниятда область суди томон бурилдим. Истагимни область суди жиноят ишлари судлов коллегиясининг секретари Қосимжон Нодировга билдирдим. У киши:

— Бизда ҳозир область судининг раиси йўқ. Раислик вазифасини вақтинча бажараётган биринчи ўринбосари ўртоқ Подминогинга мурожаат қилинг. У киши рухсат этсагина кўрсатаман, — деди.

У кишини бир неча соат кутдим. Яна секретардан илтимос қилдим:

— Бошқа ўринбосар ижозати ўтмайдими?

— Бўлмаса Абдураҳим Позилович Охуновга киринг, — деб маслаҳат берди. Охунов суд мажлиси протоколи билан танишишимга рухсат этди. Афсуски, секретарь уни архивдан топиб беролмади. Иккинчи марта қидирди, йўқ. Ниҳоят:

«Шу тўғрида берилдики, Салимжонова М., Бобилева Р., Азимов Н., Нажмиддинов Н.ларни айблаш бўйича жиноий иш делоси ҳақиқатдан ҳам Андижон область судининг архив рўйхатида йўқ. Область суди раисининг ўринбосари

А. П. ОХУНОВ».

Имзо чекилган ҳужжатни қўлимга тутқазишди. Эртаси куни уни область прокурори муовини Ёқубжон Жалиловга кўрсатиб, ёрдам беришларини илтимос қилдим. Ўринбосар суриштириб суриштириб:

— Тўғри, биз олган эдик. Лекин 1987 йил 20 октябрда облсудга қайтарганмиз, — дея шу фикрни ўша қоғознинг орқа томонига ёзиб берди. Облсудда суд мажлиси протоколини кейин ҳам топиб беришолмади.

Баъзи жабрланган, гувоҳлик берганлар билан суҳбатлашмоқчи бўлдим. Сўраб-суриштириб Сайфулло Ҳожиматовни топдим-у у киши ҳам мулоқотни истамади. Начора, бировни мажбур қилиб бўлмайди. Бирор гап топарман деган мақсадда Избосканга йўл олдим. Хайрият, ўша ерда суд мажлисига раислик қилган Абдулҳай Муродалиевни адвокатурадан топдим. Абдулҳай ака ўйланиб оҳиста гапира бошлади:

— Ҳамма тафсилотларини бир-бир айтиш ҳозир қийин. Бунинг учун ўша делони варақлаб чиқиш керак. Ўша жиноий ишни кўриб чиқишдан кўпчилик ўзини олиб қочди. Иш мураккаб эди. Ниҳоят менга оширишди. Терговчи билан қизишиб ҳам олганмиз.

— Красиловский биланми? — дарҳол сўрайман.

— Фамилияси аниқ ёдимда йўқ. Ҳаммасини дастлабки терговда ўша Нажмиддиновнинг ўзи чалкаштирган. Судда иложи борича ҳамма эпизодга аниқлик киритганмиз.

— Нажмиддинов суд мажлиси протоколида ёзилган кўрсатмалар билан ҳукм ўртасида қарама-қаршилик бор, деб ҳисоблайди. Бунга қандай қарайсиз?

— Қарама-қаршилик йўқ, деб ҳисоблайман.

Ҳар ҳолда яна ҳеч нарсага аниқлик кирита олмадим. Низомиддин акага таскин беришга ҳам қодир эмасман. Лекин битта шубҳа туғилди. Суд мажлиси раиси Муродалиев билан Красиловский баҳси юқоридан тазйиққа ишора эмасмикин?

Ҳаётда нималар бўлмайди, дейсиз. Низомиддин аканинг 62 йиллик умрининг ҳаммаси заҳарзаққумдан, изтироб ва ўкинишлардан иборат бўлганига ишонмайман. Унинг бахтиёр, эслашга бир умр арзигулик, хушвақт, хушчақчақ кунлари ҳам кўп бўлгандир. Шундай бўлса ҳам барибир ўн тўрт йилдан буён изтироб чекиб, дарди ичида яшаётганини шу лаҳзаларда ҳам ҳис қилиб турибман. Ҳар қалай бу кишини қониқтириш имкони бор. Наҳотки, суд мажлиси протоколи ва ҳукмини ўзи иштирокида ўқиб чиқиб, солиштириб бериш учун ойлар, йиллар керак бўлса. Наҳотки, бу ҳужжатларни 2000 ёки 2050 йилларда яшовчи авлодларимиз ўқиб, ҳақиқий хулосаларни унинг эвара-чевараларига айтиб беришларини кутаётган бўлсак? Бу шу қадар мураккаб ва билиб бўлмас тилсимотми?

Низомиддин ака ўйларига мен ҳам бир равшанлик бахш этолмадим. У энди ҳақиқат жарчиси матбуот ҳақида, унинг адолатпарвар дастёрлари — мухбирлар тўғрисида қанақа хаёлларга бораркин? Очиғи, вазифамни кўнгилдагидек уддалай олмадим. Менинг ҳам дардим ичимда қолди.

Ҳамиша гавжум шаҳар кўчалари бўйлаб бораяпман. Ҳар бир бекатда Низомиддин ака кўрингандай бўлади. Вужудимни баттар титроқ босади. Киприкларимга ёш илинади. Изғириданми, қалб титроғиданми буни билиб бўлмайди.

Абдухалил ҚОРАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

САМАРҚАНД ЯНГИЛИКЛАРИ

ТАБАССУМ УЛАШИБ

Самарқанддаги опера ва балет театрида жумҳурият қизиқчи ва аскиячилар кўрик-танловининг ғолиблари иштирокида ўтказилган табассум кечаси томошабинларда яхши таассурот қолдирди. Унда Тўхтамурод Азизов раҳбарлигидаги «Кўзгу» кулги клубининг сўз усталари Собит Асомов, Ботир Муҳаммадиев, Мирзо Холметов, хушовоз хонанда Мавжудахон Баҳриева, рақкос Муҳаббат Исоқова ўз маҳоратларини намойиш қилдилар. Улар ижросидаги хандалар, латифалар, дилбар қўшиқ ва рақслар йиғилганларга манзур бўлди.

ҲИММАТ

«Красногвардейск» совхози (Булунғур райони) боғбонлари баҳорнинг илк кунлариданоқ енг шимариб ишга киришдилар. Уларнинг мақсади жорий йилда аҳоли дастурхонини мўл-кўл сархил мевалар билан таъминлаш.

Шу кунгача 2-бўлимнинг биринчи бригадасига қарашли 78 гектар мевазорга сифатли ишлов берилди. Ҳиммати баланд боғбонлар ҳосилдорликни режадаги 60 ўрнига 80 центнерга етказиш мақсадида самарали меҳнат қилишаяпти. 2-бригаданинг илғор ишчиси Абдураим Ҳакимов мевали дарахтларга ишлов беришда касбдошларига ўрнак кўрсатаётир.

ҚОРХОНА ФАХРИ

Самарқанддаги трикотаж фабрикасида илғорлар ҳақида гап кетса Руҳсора Жўраева номи биринчилардан бўлиб тилга олинади. Бу бежиз эмас. Қарийб чорак асрдан бери ўз касбини эъзозлаб келаётган илғор тикувчи меҳнат фаолияти давомида ўнлаб шогирдлар етиштирди.

Корхонанинг 1-цехида ишлаётган моҳир чевар Р. Жўраева ойлик режасини мунтазам зиёди билан уддалаб келмоқда. Шу боис у доимо пешқадамлар сафидан ўрин олаяпти.

ИСТЕЪДОД КЎРИГИ

Мирзо Улуғбек номли 2-мактабда Сиёб райони ўқувчи-шоирларининг кўрик-танлови бўлиб ўтди. Иштирокчилар ўзбек, тожик ва рус тилларида ёзган шеър, ҳикояларидан намуналар ўқиб бердилар.

Ҳайъат аъзолари ва ўқитувчилар Дилфуза Ҳолиқулова, Анора Сафарова, Жамшид Сафаров ҳамда Ихтиёр Нуруллаев ижоди намуналарини таъкидлаб ўтдилар. Кўрик якунида ўқувчи-шоирлар район «Китобхон» жамиятининг китоблари билан тақдирландилар.

ХАРИДОРЛАР МАМНУН

Паст Дарғом районидаги Ленин номли совхоз меҳнаткашлари яна бир қулайликдан баҳраманд бўлдилар. Яқинда хўжаликнинг 1-бўлимида янги дўкон очилди. «Бинокор» деб номланган мазкур савдо шохобчасидан турли хил иморатбоп материалларни харид қилиш мумкин.

Шунингдек, «Ленинобод» ва «Чимбойобод» колхозларида ҳам янги дўконлар фойдаланишга топширилди.

ИШЧИЛАР ХИЗМАТИДА

Самарқанддаги кимёгарлар шаҳарчасида иш бошлаган шифохонада физиотерапия, рентгенология ва тиш даволаш бўлимлари мавжуд. Замонавий асбоб-анжомлар билан жиҳозланган шифохонада химия заводи ишчиларига тиббий хизмат кўрсатила бошланди.

И. ФАЙЗИЕВ.

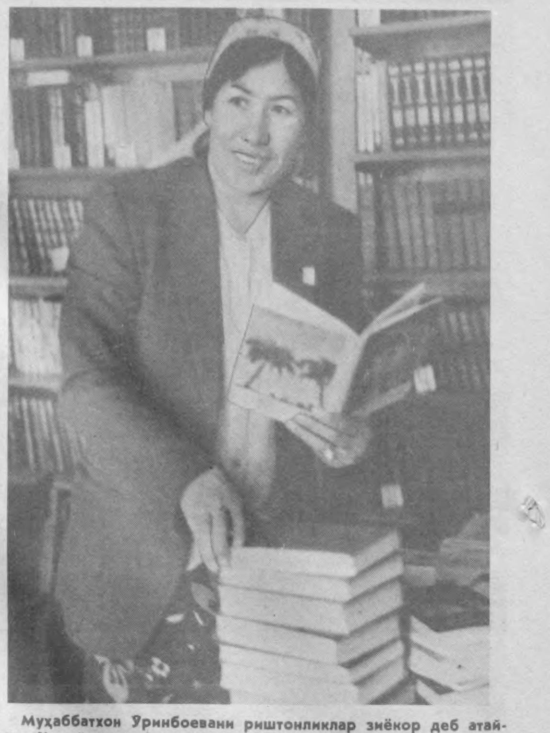

Муҳаббатхон Уринбоевани риштонликлар зиёкор деб атайди. У район марказлашган кутубхоналар таркибига кирувчи 7-нурхонага мудиралик қилаётганига 20 йилдан ошди. Шарафли меҳнати учун қатор фахрий ёрлиқлар билан тақдирланган, социалистик мусобақа ғолибаси Муҳаббатхонни халқ қишлоқ Советига депутат қилиб сайлаган.

Қарийб 13 мингдан зиёд бадиий, илмий ва ижтимоий-сиёсий адабиётга эга бўлган кутубхона хизматидан фойдаланаётган 924 нафар китобхон ҳамиша бу ердан ўзига ёққан асарни топа олади.

СУРАТДА: М. Уринбоева янги китобларни кўздан кечирмоқда.

Ҳ. МЕЛИБОЕВ олган сурат.

Спорт ахбороти

ХОККЕЙ

Ўтган сешанба куни олий лигада икки учрашув бўлиб ўтди. Ўйинлар жадвалида карвонбошилик қилаётган Москва динамочилари Ярославлнинг «Торпедо» командасини қабул қилдилар. Кескин курашлар остида ўтган ўйин 6:5 ҳисобида «Динамо» фойдасига ҳал бўлди.

Горькийда маҳаллий «Торпедо» коллективи Москваниң «Спартак» командаси билан куч синашди. Бу ўйин меҳмонлар фойдасига (8:4) тугади.

ЎЙИНЛАР ЖАДВАЛИ

	У	Ш	О
«Динамо» М	47	197-104	73
МАСК	47	198-104	71
«Химик»	47	189-106	69
«Динамо» Р	47	145-114	58
«Сокол»	46	149-148	51
«Крилья Советов»	47	141-151	49
«Спартак»	47	180-153	48
«Торпедо» Я	46	138-141	46
«Торпедо» Г	47	111-150	39
«Динамо» Мн	47	137-174	32

Бугун Москвада икки асосий учрашув бўлади. Бунда «Крилья Советов» — МАСК ва «Динамо» (Москва) — «Спартак» (Москва) командалари учрашадилар. Динамочиларга олтин медални қўлга киритишлари учун бир очко кифоя.

САМБО

Полтавада аёллар ўртасида ўтказилган Бутуниттифоқ мусобақаси якунланди. Унда республикамиз шарафини ҳимоя қилган тошкентлик И. Колдузова ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилиб, олтин медални қўлга киритди.

Шунингдек, куйбишевлик Е. Егорова, могильевлик О. Крутолевич, бокулик З. Гусеинова, симферополлик И. Гукалова, ленинградлик Н. Колоткина, краснокамсклик Н. Волокитина, Е. Мирончук, омсклик И. Бондаренко ва подольсклик О. Николайчук ўз вазнлари бўйича ғолиб чиқдилар.

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА

Сочида мамлакат кубоги учун мусобақалар бўлиб ўтди. Аёллар ўртасида 20 километрга югуришда ленинградлик О. Маркова марра чизиғига биринчи бўлиб етиб келиб, биллур соврин соҳиби бўлди. Гомеллик П. Григоренко иккинчи, бельцилик Т. Зуева учинчи натижани кўрсатдилар.

Эркаклар ўртасида шу масофага югуришда кемероволик Я. Толстиков зафар қучди. Унинг ҳамшаҳри С. Кримаков иккинчи, киевлик С. Розов учинчи ўринни эгаллади.

Киев областининг Бровари шаҳрида олимпия ўринбосарлари билим юртлари командалари ўртасида Бутуниттифоқ турнири ўтказилди. Унда тошкентлик Е. Монстакова ва А. Потоцкий ҳал қилувчи югуришларда ғолиб чиқдилар. Елена 800 ва 1.500 метрли масофаларга югуришда барча рақибларини ортда қолдирди. Александр эса узунликка сакрашда энг яхши натижа (7 метр 74 сантиметр) кўрсатди.

60 метрга югуришда паневижсклик В. Пипирас ва волгоградлик Н. Шаталова зафар қучдилар. Лангар чўп билан сакрашда ростовлик В. Дискет ғалабага (5 метр 10 сантиметр) эришди. Унинг юртдоши С. Доронина 200 ва 4.000 метрлик масофаларга югуришда муваффақият қозонди.

ШАХМАТ

Жаҳон чемпионлигига даъвогарлар — Анатолий Карпов ва Ян Тимман ўртасидаги финал матчининг тўртинчи партияси 61 юришдан сўнг кечиктирилди. Эслатиб ўтамиз, ҳозирча ҳисоб 2:1, олдинда Анатолий Карпов.

БОКС

Иркутскда ўсмирларнинг мамлакат биринчилиги якунланди. Унда 250 ёш чарм қўлқоп усталари ғолиблик учун куч синашдилар. Мусобақа ниҳоясида М. Абдуллаев, Р. Палиани, М. Ананин, К. Барави, П. Гвасалия, В. Шохин, Н. Сманов, М. Когуашвили, А. Умаров, А. Яцюк, И. Андреев ва И. Журавлёв ўз вазнлари бўйича ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилишди.

БАСКЕТБОЛ

Эркаклар командалари ўртасидаги (олий лига) навбатдаги учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: МАСК — «Динамо» (Москва) — 96:87, АСК (Олмаота) — «Спартак» (Ленинград) — 85:86, «Шахтёр» (Донецк) — «Динамо» (Тбилиси) — 122:98.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЁҚУБОВ.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА КЎРИНГ

16 МАРТ, ЖУМА

● ЎзТВ I

11.30 Жамиятшунослик. Совет жамиятини демократиялаш ва сиёсий системада ислоҳ.
12.00 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Урушни унутма». Телефильм.
12.30 Табиатшунослик. Фойдали қазилмалар ва улардан халқ хўжалигида фойдаланиш.
13.00 «Жанговар машина экипажи». Бадиий фильм.

* * *

17.30 Рус тили сабоқлари.
18.00 Кўрсатувлар программаси.
18.05 «Кумушсимон қўнғироқ». Мультфильм.
18.20 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
18.50 Санъат олами. «Шарқ китоботи».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 Маорифимиз муаммолари.
20.30 «Ахборот».
20.50 Ўзбек куйларидан концерт.
21.20 ЎзССР Ички ишлар министрлигининг матбуот маркази хабар қилади.
21.30 Москва. «Время».
22.00 «Одобнома».
22.15 Бир асар тарихи. Абдулла Қодирий. «Обид Кетмон».
23.25 Янгиликлар.
23.30 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

19.05 «Шаҳарлик қишлоқликлар». Телефильм.
20.00 «Диққат, стартга!». Мактабда бадан тарбия муаммолари (рус тилида).
20.30 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Эътиқод».

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Время».
22.00 «Шашмақом» дурдоналари.
22.40 «Марк Твен қарши». Телевизион бадиий фильм (рус тилида).

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.00 «Крейцер сонатаси». Бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар.
11.35 «Циркни ҳамма севади».
12.10 «... 16 ёшгача ва ундан кейин».
12.55 Коллаж (реклама, эълонлар, ахборот).
13.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
13.30 МТ хазинасидан. Останкино концерт студиясида ёзувчи Ф. Абрамов билан учрашув.

* * *

16.35 Телевизион ҳужжатли фильм.
17.00 Илмий хабарнома.
17.45 «Мақтанчоқ чумчуқ». Мультфильм.
17.55 «Биродарлар, Рус шоншуҳратини эслайлик». Мусиқий программа.
18.30 «Инзеледа, Инзеледа». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Новосибирск).
18.55 Коллаж (реклама, эълонлар, ахборот).
19.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
19.30 «Ҳокимият — Советларга». Волгоград. Маҳаллий Советлар сайловларгача ва сайловлардан сўнг.
20.00 «Бой берилган галактика». Катталар учун мультфильм.
20.05 «Сизга қўшиқ куйлаб бераман». Вадим Егоров қўшиқлари.
20.35 Томошабинларнинг талабларига биноан. «Чолиқуши». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 5-серия.
21.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
22.00 «Бу бўлган... бўлганди...».
22.20 «Нигоҳ».

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика.
9.15 Илмий-оммабоп фильмлар: «Кичкинтойлар учун геометрия». «Геометрик нижиқликлар», «Улар қаерда яшашсин».
9.35, 10.35 Мусиқа. 7-синф. Ф. Лист.
10.05 Инглиз тили. 1-йил шуғулланаётганлар учун.
11.05 Инглиз тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун.
11.35, 12.40 Табиатшунослик. 2-синф. Салом, баҳор!
11.55 Илмий хабарнома.

*

13.00 Хоккей. СССР чемпионати. «Динамо» (Москва) — «Спартак». 2 ва 3-даврлар.
14.20 «Ҳаётга қайтганлар». Ҳужжатли фильм премьераси. Волокаламскдаги кўзи ожизлар бирлашмаси меҳнат қобилиятини тикловчи марказий мактаб ҳақида (ВЛКСМ Марказий Комитетининг «А» студияси).
14.50 «Сунжада, дарё ёқасида». Грозний шаҳридан кўрсатилади.
15.20 Такрорий телефильмлар сеанси. «Денгиз заҳматкашлари». 3-серия.

* * *

17.25 Ирландиянинг миллий байрамига. «Умид шаҳри» («Дублин калейдоскопи»).
19.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан).
19.30 СССР Олий Совети сессиясида. Танаффус пайтида (20.30) — Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Денгиз суви нега шўр?».

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» — «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33, 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 33-54-33, 32-56-36. Механизация бўлими — 32-56-32, 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Г 01170 Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1156. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12